БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 199(5091)
Пятница
Октябриин
4
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

Бүхы предприятинуудта, колхозуудта, МТС-үүдтэ Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөе ургэн ехэ далайсатайгаар дэлгэрүүлжэ, агууехэ һайндэрые шэнэ шэнэ илалтануудтайгаар угтая!

Агууехэ һайндэрые ажалай амжалтануудаар угтая!

Большевистскэ парти ба тэрэнэй вождьнор Ленин ба Сталинай сэсэргэн хүтэлбэри доро Россин хүдэлмэришэн ангиин үгытэй таряашадтай хамта хэһэн Агууехэ Октябрьска Социалистическэ Революциин XXIX жэлэй ойн һайндэр ойртожо байна.

XXIX ой илангаяа ехэ удхатай. Энэ ой хадаа Сталинска табанжэлэй түрүүшын жэл болохо—1946 оние толотомо илалтануудтайгаар дүүргэхэ гэһэн гайхамшагта саг үедэ үнгэрэгдэхэ байна.

Советскэ хүнүүд болбол энэ түүхэтэ Үдэрые ажал хүдэлмэри дээрэ шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлажа угтахын түлөө Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөе жэл бүри үргэнөөр дэлгэрүүлжэ заншалтай болоо.

Октябрьска революци манай ороние һалбаран хүгжөөхэ замда оруулаа. Социалистическэ революциин ашаар манай Эхэ орон хадаа бүхы дэлхэй дээрэ эгээн түрүү, эгээн хүсэтэй гурэн болобо.

Манай орон соо индустриализаци ба коллективизаци хэхэ сталинска сэсэмэргэн политика бэелүүлэгдэбэ. Энээнэй үндэһөөр Советскэ Союз хадаа агууехэ индустриально-колхозно держава болонхой. Советскэ бүхы хүнүүд хүхюун сэнгэлиг, культурна ба баян шадалтай болоон байна.

Агууехэ Сталинска табанжэлнүүдтэ өөрынгөө арюун нангин Эхэ ороной экономическа ба политическэ хүсэнэй айхабтар ехээр ургажа, дэлхэй дээрэ эгээн хүндэтэй гүрэн болоһыень өөһэдынгөө нюдөөр харахадаа, советскэ хүнүүд хадаа ехээр омгорхоно.

Ленин-Сталинай партяар хүтэлбэрилэгдэдэг Советскэ арад болон фашистска Германи ба империалистическэ Японие бута сохео. Дайн сэрэгһээ экономическа болон политическэ талаараа оромнай үшөө хүсэтэй боложо гараба. Иихэдээ советскэ байгуулалта, алдарта Улаан Арми диилэгдэшэгүй гээшэ. Юундэб гэхэдэ, Советскэ гүрэн болбол эрхэ сүлөөдэ дуратай, өөрынгөө түрүү үүргэнүүдээр омгорходог шэнэ хүнүүдые —илагшадые хүмүүжүүлжэ гаргаһан байгаа.

Европодо немецко-фашистска түрэмдэгшэдэй, Азида японско империалистнуудай үүсхэжэ эхилһэн дэлхэйн хоердохи дайн сэрэг советскэ зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бүрин түгэс илалтаар дүүрэһэнэй хойшо үнгэрөөд байна. Тиин, манай орон соо агууехэ зохеон байгуулалтын, социализмһаа коммунизмда шэлжэн оролгын түүхэтэ хүдэлмэри хаа-яанагүй Большевистскэ партиин хүтэлбэри доро, бүхы ажалшан арадай эдибхитэй хабаадалгатайгаар хэгдэжэ байна.

1946—1950 онуудта СССР-эй ба РСФСР-эй арадуудай ажахынуудые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбые гансахан дүүргэхэ бэшэ, харин болзорһоонь урид дүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэл ажаүйлэдбэриин предприятинуудай цехүүд, шахтанууд, колхоз, совхозуудай ба МТС-үүдэй бригада, звено болон фермэнүүдээр үдэр ерэхэ тудам угаа эршэмтэйгээр ябажа байха юм.

Һаяхан боложо дүүрэһэн БМАССР-эй Верховно Соведэй IX сесси болбол «1946—1950 онуудта БМАССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай» Хуули нэгэн дуугаар баталжа абаба. Энэ түүхэтэ түсэб соо хараалагдаһан айхабтар ехэ программануудые манай республикын арад угаа хүндэтэйгөөр угтажа абаба.

СССР-эй, РСФСР-эй ба БМАССР-эй арадай ажахынуудые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ мүрысөөндэ оролсоод, өөһэд дээрээ даажа абаһан уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байдаг бүхэли коллективүүд, түрүү хүнүүд үдэр ерэхэ тудам олошорно. Зэдын вольфрамово-молибденовэ комбинат, Байкало-Сэлэнгын пароходствын судно-заһабарилгын завод, Улан-Удэ городой Депо, Городской электростанци, ликеро-архиин завод болон бусад үнгэрэгшэ 8 һарынгаа үйлэдбэриин программые эрхим шанартайгаар үлүүлэн дүүргэһэнэйнгээ түлөө БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй Обкомой бюрогой шиидхэбэреэр республиканска Хүндэлэлэй Доскада бэшүүлэгдэбэ.

Үдэр бүри золтой жаргалтай, хүхюун сэнгэлиг ба культурна ажаһуудал ерэхэ гэжэ һайн мэдэдэг, өөрынгөө хүсэндэ найдадаг советскэ хүнүүд мүнөө шэн зоригтойгоор ажалланад. Хаана социалистическэ мүрысөөе бодото дээрэнь дэлгэрүүлнэб, тэндэ ажалай үндэр бүтээсэнүүдые туйладаг стахановецууд, мүн бүхэли коллективүүд олошорно. Социалистическэ мүрысөөнэй ашаар манай республикын хүдөө ажалайхидшье -нилээдгүй амжалтануудые туйлаба.

Жэшээлхэдэ, Сүхын, Саянтын, Жиримскэ, Кабанска, Курбын, Хориин, Баргажанай ба Сэлэндумын МТС-үүдэй коллективүүд тракторна хүдэлмэриингөө жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэһээ гадна, ехэхэн тооной үнэтэ горючи арбилһанайнгаа түлөө, мүн респубиканска Хүндэлэлэй Доскада оруулагдаа. Малажал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбые бүхы түрэлөөрынь дүүргэһэн, адуу малдаа элбэг дэлбэгээр хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлдэжэ, малай үбэлжэлгэдэ эрхим бэлэдхэл хангаһан Закаменай аймагай Утаато-Далхайн сомоной Кагановичын нэрэмжэтэ колхоз Хүндэлэлэй энэ Доскада оруулагданхай.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин XXIX жэлэй ойе ажалай амжалтануудаар угтаха гэһэн тэмсэл хаа-хаанагүй дэлгэрнэ. Партийна, советскэ, комсомольско ба профсоюзна организацинууд болбол ажалшан бүхэние Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ эдибхитэйгээр хабаадуулха тушаа ехэхэн эмхидхэлэй хүдэлмэри хэхэ үүргэтэй.

Улан-Удын паровозо-бүтээлгын заводой коллективэйхид зуудахи паровозоо бүтээжэ гаргахын түлөө тэмсэжэ байна. Депогой коллективэйхид Зүүн-Сибириин түмэрзамайхидай коллектив соо түрүү һуури эзэлхээр тэмсэжэ байха юм.

Советскэ Союз болбол Ленинэй туг доро, Сталинай хүтэлбэреэр урагшаа дабшажа ябана. Эдэ агуу-ехэ нэрэнүүдтэй манай ажаһуудал, манай бүхы илалтанууд нарин нягтаар холбоотой.

Советскэ бүхы хүнүүдэй эгээн түрүүшын зорилгонь хадаа социалистическэ мүрысөөндэ хабаадалсажа, Агууехэ Октябриин һайндэрые ажалай шэнэ амжалтануудаар угталгада байна.

Алтайска хизаарай эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигуудай, совхозууд ба МТС-үүдэй эрэгтэй ба эмэгтэй хүдэлмэрилэгшэдэй болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй хандалга

Бүхы эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигуудта, комбайнернууд ба трактористнуудта, совхозуудай ба МТС-үүдэй хүдэлмэришэдтэ, Советскэ Союзай социалистическэ газартаряалангай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Манай Эхэ оромнай энхэ амгалан хүгжэлтын үедэ, манай бүхы олон национальна арадай политическэ, ажахын ба культурна ажабайдалай улам шэнээр хүгжэхэ үедэ дамжан оробо.

Сталинска табанжэлэй гайхамшагта ехэ программа советскэ хүнүүдые шэнэнүүд габьяата хэрэгүүдтэ зоригжуулна, советскэ гүрэнэй сэрэгэй ба экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлхын тулада ажалшадые алдар сэлото хэрэгүүдтэ зоригжуулна.

Алтайска эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигууд бүхы советскэ арадтай нэгэн хамта бузар дайсание хяа бута сохижо, илалтые дайшалхын тулада хэжэ болохоор юумые дүүрэнээр хээ. Энэ агууехэ зорилгые туйлахын тулада бидэнэр хүсэ шадалаа, зөөри хогшолоо, өөһэдынгөө ами бэеые хайрлаагүйбди, юуб гэхэдэ, Эхэ оромнай—манай амибэемнай, манай зол жаргалнай гээшэ.

Манай хүндэтэ Эсэгэ орондо дайнаар тохеолдуулагдаһан шарханууды эдэгээхэ гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ гэжэ бидэ колхознигууд ойлгонобди. Талха тарян хадаа немецко-фашистска булимтарагшадаар һандаргагдаһан городуудые һэргээн бодхооходо Эхэ орондомнай хэрэгтэй, хилээмэн хадаа һандаргагдаһан завод ба фабрикануудые, шахт ба руднигүүдые заһажа байһан барилгашадта хэрэгтэй, хилээмэн хадаа советскэ арадай энхэ амгалан ажалые хамгаалжа байгаа армида хэрэгтэй гэжэ һайса мэдэнэбди.

Бидэнэр өөрынгөө оронгие үшөө ехэ хүсэтэй ба гоё һайхан болгохые, үшөө баян ба ойроо хүртэгдэшэгүй бата бэхи болгохые бултадаа хүсэнэбди, бултадаа оролдонобди. Энээние туйлахын тулада советскэ арад хүсэ шадал ба арга боломжотой, оюун ухаан ба мэргэжэл талантай. Манай арад хадаа бидэнэрые нэгэ илалтаһаа нүгөөдэ илалтада хүтэлэн абаашагша агууехэ вождь нүхэр Сталинтай юм. Советскэ хүнүүд нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро ямаршье бэрхэшээлнүүдые, ямаршье һаад түбэгые дабажа шададаг байна.

Үндэр дээдэ ургасын түлөө тэмсэлдэ бидэнэр эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр ажаллажа, өөһэдынгөө мэргэжэлые, өөһэдынгөө һургаалые ба колхозно газартаряалан дээрэ олоһон дүй дүршэлөө хэрэглэбэбди.

Бидэнэр, алтайска полинууд дээрэхи ажалшад мүнөө жэл һайн ургаса ургуулаабди. Хэдэн зуун манай колхозууд гектар бүриһөө 12 ба үшөө дээшэ центнер эрхим һайн сибирьскэ шэниисые сохижо абажа байна. Кулунгинскэ районой «Праздын» нэрэмжэтэ, «Память Ленина» гэжэ, Ауганевай нэрэмжэтэ, Буденнын нэрэмжэтэ, «Власть советов» гэжэ ба бусад олон колхозууд тариһан талмайнгаа гектар бүриһөө 100 пүүд шахуу таряа хуряажа абажа байна. Мүнөө жэл Алтайда иимэ колхозууд үсөөн бэшэ бии.

Мүнөө жэл иимэ ургаса ургуулаагүй һаа бидэнэр таряашадта эшхэбтэр байха байгаа. Алтай болбол манай Эхэ ороной зүүн таладахи баялиг орон гэжэ үнинһөө алдаршаһан юм. Колхозно шэнэ Алтай зүүн зүгтэхи энэ баялиг ороной алдар солые улам арбидхажа, тэрэние үшөө бата бэхи ба тогтууритай болгобо.

Хүдөө ажахын артелиин Уставые эбдэдэг ябадалые усадхаха талаар хэмжээ-ябуулганууд тухай ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй тогтоол колхозно таряашадай интереснүүд тухай манай правительствын, партиин ба нүхэр Сталинай анхаралые үшөө дахин гэршэлжэ харуулна.

Бидэнэр эрэгтэй ба эмэгтэй Алтайска колхознигууд манай колхозно хэрэг тухай, манай ниитын ажахые элдэбээр гар хүрэлгэһөө хамгаалха тухай саг үргэлжын анхаралай түлөө парти ба правительствода, нүхэр Сталинда гүнзэгы баярые хүргэнэбди.

Алтайска эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигууд, совхозууд ба МТС-үүдэй эрэгтэй ба эмэгтэй хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд Эхэ орондо үритэй үлэхэгүйбди гэжэ парти ба правительствые, нүхэр Сталиние өөрыень найдуулна. Бидэнэр хуряалгые амжалтатайгаар дүүргэхэбди. Өөһэдынгөө түрүүшын уялгые—таряа тушаалгын түсэбые гүйсэдхэхэбди, гүрэнһөө урьһаламжалжа абаһан үрһэние ба үри доемхые бусаахабди, гүрэндөө таряа талхые ехээр үгэхэбди.

Бидэнэр иимэнүүд уялгануудые абанабди гэхэдэ:

1. Колхоз бүхэн, совхоз бүхэн таряа тушаалгын жэлэй түсэбые хүсэдөөр ба саг болзорһоонь урда, 1946 оной октябриин 30 хүртэр дүүргэхэ.

2. Агууехэ октябрьска социалистическэ революциин 29 жэлэй ойн үдэр хүртэр 6 миллион пүүд таряае гүрэндөө түсэбһөө гадуур тушааха.

3. Намарай пар хахалха түсэбые гүйсэдхэжэ, тэрээгээрээ ерэхэ жэлдэ үндэр ургасын бата бэхи үндэһэ һууринуудые хангаха.

Манай жэшээ дахахые эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигуудые, социалистическэ газартаряалангай бүхы хүдэлмэрилэгшэдые бидэнэр уряалнабди. Манай хүршэнэр болохо—Новосибирьскэ ба Омско областьнуудай, Красноярска хизаарай эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигуудые бэедээ уялгануудые даан абажа бидэнэртэй социалистическэ мүрысөөндэ оролсохыень уряалнабди.

Нүхэд эрэгтэй ба эмэгтэй колхознигууд, совхозуудай ба МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд! Эхэ оронойгоо урда тээхи өөһэдынгөө уялгые болзорһоонь урда гүйсэдхэхын тула хамаг хүсэеэ үгэе.

Манай энэ хатуу эбдэршэгүй колхозно үгэмнай үнэн сэхээр ба тодо наринаар гүйсэдхэгдэхэ гэжэ манай вождь ба хани нүхэр Сталиние бидэнэр найдуулнабди.

Манай агууехэ ба илагдашагүй Эхэ орон мандаха болтогой!

Манай илалтануудые зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ—большевистскэ парти мандаха болтогой!

Колхозно таряашад мандаха болтогой!

Манай инаг вождь ба багша нүхэр Сталин мандаха болтогой!

(Алтайска хизаарай колхозуудта, совхозуудта, МТС-үүдтэ зүблэн хэлсэгдэжэ абтаба).

Шэнэ Ивановска мануфактурын солото ткачиха Самарина Л. М. августын 20-до жэлэйгээ түсэб дүүргээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Самарина түсэбһөө гадуур нэхэһэн бүдөө хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Һургуулинуудые паспортизацилга

1947 оной январиин 1 хүртэр бүхы эхин, долоон жэлэй ба дунда һургуулинуудые паспортизацилха гэжэ РСФСР-эй гэгээрэлэй Министерство шиидхэбэ. Һургуулиин талмайнуудые, түсэбүүдэй буулгабаринуудые бэлэдхэлгэ, һуралсалай ба ажахын инвентарьнуудай, библиотечнэ номуудай бүридхэлые зохеохо мэтэ хэмжээнүүд паспортизацяар хараалагдана. Тиихэтэй хамта, һуралсалай номууд, һуралсалда туһалалсаха зүйлнүүд болон түхеэрэлгэнүүдэй бүридхэл ябуулагдаха болоно.

Һургуулинуудта ба арадай гэгээрэлэй районно таһагуудта хадагалагдажа байгаа паспортнуудта болоһон бүхы хубилалтануудые жэл бүхэнэй сентябриин 15-да хэгдэхэ болоно. (ТАСС).

Украинын хлопчатобумажна ажаүйлэдбэри үргэдхэгдэжэ байна

КИЕВ, (ТАСС). Львовто хүбэн ээрэлгын фабрика ашаглалтада оруулагдаа. Энэ фабрика түрүүшынгээ продукциие гаргаба. Энэ шэнэ предприяти 10000 ээрсэг гаргаха аргатай юм. 9320 ээрсэг гаргадаг киевскэ хүбэн ээрэлгын фабрика заһабарилагдажа байна.

Украинын хлопчатобумажна ажаүйлэдбэри болбол шэнэ табанжэл соо томохон текстильнэ комбинадаар нэмэгдэхэ юм. Тэрэ комбинадта 80000 ээрсэг ба 3000 ткацка станогууд хүдэлмэрилхэ болоно. Тус комбинадай барилга 1947 ондо эхилхэ.

Бүтээн гаргажа байгаа продукцинуудай ассортимент үргэдэхэ ба шанарынь һайжарха байна. Коростышевскэ, Радомышльска ба Киевскэ фабриканууд ехэ гоё һайхан соохор бүдүүдые бүтээн гаргаха болоно.

Курильска аралнууд дээрэ шэнэ барилганууд

ХОЙТО-КУРИЛЬСК, (ТАСС). Хойто-Курильск гэжэ городые Улаан Армиин сүлөөлһэн сагһаа хойшо энэ город ехэ түргөөр ондоо болоо.

Картонноор баригдаһан японско жэжэ гэрнүүд ба хитадай фанзануудай хажууда европейскэ маягай байрын гэрнүүд бодхоогдожо, мүн һургуулинууд, больницанууд, банинууд баригдажа байна. Курильска аралнуудай ажаһуугшад японецуудай байха үедэ медицинскэ туһаламжа ба һуралсалһаа хаһагдаһан байгаа. Мүнөө культурна барилгануудта ехэ зөөри гаргашалагдана.

Август һарада Хойто-Курильскда шэнэ гидроэлектростанци хүдэлмэрилжэ эхилбэ. Больницын, амбулаториин, долоон жэлэй һургуулиин, Госрыбтрестын управлениин байрын барилганууд дүүргэгдэжэ байна.

Городһоо 15 километрэй газарта халуун аршаан сорьелон байдаг. Һаяар тэндэ амаралтын гэр нээгдэхээр хараалагдана

Шэнэ уялгануудые абана

СОСНОВО-ОЗЕРСК. (Телефоноор абтаба). Яруунын аймагай эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд «Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй ЦК-гэй тогтоолые гүнзэгы баяртайгаар угтаад, тэрээн соо бэшэгдэһэн бүхы пунктнуудые шудалжа байна.

Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо болоһон хамтын суглаанда хабаадагшад энээнһээ урда тээ өөрынгөө колхоздо хүдөө ажалай артелиин Уставай хазагайруулагдадаг баримтануудые, ажалта үдэрэй буруугаар гаргагдадаг байһые элирүүлбэ. Үгэ хэлэһэн нүхэд хадаа Уставые эбдэһэн хүнүүдые эрид шангаар шүүмжэлээ.

Правительство ба партиин энэ түүхэтэ тогтоолые халуунаар һайшааһан Молотовой нэрэмжэтэ колхозой членүүд шэнэ уялгнуудые абажа, социалистическэ мүрысөөндэ бүри эршэтэйгээр оролсобо. Эдэнэр хадаа малай үбэлжэлгэдэ эрхимээр бэлэдхэхэ, ерэхэ жэлэй хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ эрхим шанартай үрһэ хааха мэтын шухала хүдэлмэринүүдые саг соонь дүүргэхэбди гэжэ нэгэн һаналаар мэдүүлһэн байна.

Мүн ондоо колхозуудаар болоһон суглаанда хабаадагшад энэ мэтын уялгануудые абажа, өөһэд хоорондоо эршэтэйгээр мүрысэбэд.

Ц. Д. ДУГАРОВ.

Олон зоной хабаадалгатай суглаанууд үнгэргэгдэнэ

КУДАРА-СОМОН. (Манай корреспондентһээ). «Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоолые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан суглаанууд үндэр дээдэ хэмжээндэ үнгэргэгдэжэ байна. Колхозуудай хамтын суглаануудта байһан хүнүүд үгэ хэлэлгэдэ эдибхитэйгээр хабаадалсана.

Шараголой сомоной «Красный пограничник» колхозой хамтын суглаан дээрэ 28 хүн үгэ хэлэһэн байна. Колхозой член нүхэр Жаркова болбол артелиин ажахые даагша Иван Шангин гэгшын хэнэйшье зүбшөөлгүйгөөр колхозой ниитын сабшалан дээрэһээ 100 центнер үбһэ, хуряажа өөртөө абаһан тухайнь шүүмжэлэл хэбэ. Мүн колхозница нүхэр Анотова гэгшэ правлениин түрүүлэгшэ Попов гэгшын хүдөө ажалай артелиин Уставые бүдүүлигээр хазагайруулһан баримтануудые элирүүлэн хэлэһэн байна.

Тэрэшэлэн «Путь октября» колхоздо үнгэргэгдэһэн суглаанда хабаадагшадай 27 хүн үгэ хэлэжэ, урдань байһан дутуу дунданудаа элирүүлхэ зуураа, «Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» правительство ба партиин тогтоолые халуунаар һайшаабад.

Колхозуудые эмхидхэлэй талаар бэхижүүлхэ ябадалые хүсэд хангаха энэ тогтоолдо харюу болгон Кударын аймагай эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд саашадаа үшөө һайнаар хүдэлмэрилхэ уялгануудые абажа байна.

Б. ДЫМБРЫЛОВ.

Колхознигуудта түүхэтэ тогтоолые ойлгуулна

«Колхозуудта хүдөө ажалай артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Совет ба ВКП(б)гэй Центральна Комитедэй тогтоолые Тарбагатайн аймагай эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд гүн зэгыгөөр шудалжа байна. Мүнөө үедэ малажалай фермэ, гүүртэ, таряанажалай бригада, звено бүнөөр агитаторнууд хүдэлмэрилжэ, колхознигуудта правительство ба партиин тогтоолые һайнаар ойлгуулна.

Колхознигууд энэ тогтоолые ойлгоод байхадаа, саашадаа үшөө һайнаар хүдэлмэрилжэ, ажалта үдэр олоор олохые хүсэнэд. «Красна заря», «Красный партизан», «Гигант», Сталинай, Ворошиловай, Кагановичын нэрэмжэтэ колхозуудай членүүд дебиторско үри зээлиеэ усадхаха, газартаряалангаа дүүрэн ба зүбөөр хэрэглэхэ, ажалта үдэр үгэлгые, олзо хубаалгые гуримшуулха мэтын хэмжээнүүдые хараалжа байна.

Хүүгэдэй гэрнүүдэй дэргэдэ попечительскэ соведүүд байгуулагдаба

Хүүгэдые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй һуралсал ба байдалые һайжаруулхын тула хүүгэдэй гэрнүүдэй дэргэдэ попечительскэ соведүүд байгуулагдаба. РСФСР-эй гэгээрэлэй Министерствээр баталагдаһан положениин ёһоор, энэ олониитын организаци болбол нютагай ажалшадай депутадуудай соведэй, партийна, профсоюзна ба комсомольско организацинуудай, улаан хэрээһэнэй комитедэй ба харгалзагша организацинуудай түлөөлэгшэд болохо 7—9 хүнүүдһээ бүридэнэ.

Попечительскэ соведэй членүүд болбол городской гүйсэдхэхэ комитедүүд гү, али районно ажалшадай депутадуудай соведээр 2 жэлэй хугасаагаар баталагдадаг байха. Эдэнэй членүүд хадаа һуралсал хүмүүжэлгын, ажалай һуралсалай һуралсалһаа гадуур олониитын, ажахын, элүүр мэндые хамгаалха арга-хэмжээнүүд болохо хүүгэдэй гэрэй хүдэлмэринүүдэй нэгэн бүлэгыень тус бүри даажа ажаллаха болоно.

(ТАСС).

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин Түрүүлэгшэ нүхэр И. А. Антонюк гэгшын элидхэлһээ

Нүхэд депутадууд!

Бурят-Монгол АССР-эй Министрнүүдэй Совет РСФСР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай РСФСР-эй Верховно Соведээр абтаһан Хуулитай тааралдуулан зохеогдоһон 1946—1950 онуудта республикын арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбые танай үзэмжэдэ табина.

I. Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбэй гол зорилгонууд

ССР Союзай Верховно Соведээр баталагдан абтаһан, манай ороной арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуули арадай ажахые улам хүсэтэйгөөр дээшэлүүлхын түлөө, манай Агууехэ Эхэ ороной арадуудай социалистическэ культурые саашань бадаруулхын түлөө советскэ хүнүүдэй тэмсэлэй гайхамшагта ехэ программа мүн гээшэ.

СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоолгые хангажа, энэ табанжэлэй түсэб болбол ангигүй социалистическэ обществын байгуулалтые дүүргэхэ ба социализмһаа шата дамжан коммунизмда орохо замаар ябажа байгаа советскэ гүрэнэй дайнай таһалдуулагдаһан хүгжэлтые дахин һэргээнэ.

Энэ түсэб СССР-эй гол экономическа зорилго мүн болохо арад зондо ажаүйлэдбэриин эд товарнуудые гаргаха хэм хэмжээгээр капиталистическэ оронуудые экономическа талаар хүсэжэ ба түрүүлжэ гараха зорилгые шиидхэхээр хараална.

Табанжэлэй түсэбые гүйсэдхэл болбол ороной үйлэдбэриин хүсэнүүдэй саашанхи хүгжэлтые, советскэ гүрэнэй экономическа ба сэрэгэй хүсэ шадалые бэхижүүлгые, Советскэ Союзай арадуудай материальна энхэ амгалан байдалые ба культурно хэм хэмжээе дээшэлүүлгые хангаха байна.

Советскэ арад өөрынгөө героическа хүсэлэлөөрөө амгалан сүлөөтэ ажалай эрхые дайшалан абаба.

Советскэ Союзай арадууд энхэ амгалан ажалда дамжан орохо аргые гитлеровскэ Германиие бута сохиһоной ба японско империализмые булиһанай эсэстэ олобо.

Германска ба японско империалистнүүдые сэрэгэй, экономическа ба политическэ талаар хүсэд илаһан ушар коммунистическэ партиин политикые, хамагай түрүүн орониие индустриализацилгын ба худөө ажахые коллективизацилгын политикые шууд бэелүүлһэнэй аша үрөөр түйлагдаба. Энээнэй эсэстэ манай орониие элибхитэйгээр хамгаалха бүхы материальна ресурснүүдые бэлэдхэхэ ябадал хангагдаһан байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнда Советскэ Союзай илалта болбол энэ дайнай үедэ бүхы олонациональна Советскэ Союзые ганса дайшалхы лагерьта жагсааһан манай коммунистическэ партиин советскэ арадые хүтэлбэрилхэ хүсэн боложо байһанай аша үрөөр түйлагдаба.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда советскэ арадай ба тэрэнэй алдар солото Улаан Армиин илалта гениальна полководец, арадуудай агууехэ вождь нүхэр Сталинай шалгагдамал нарин хүтэлбэри доро түйлагдаба.

РСФСР-эй табанжэлэй түсэб федерациин состав соо ородог автономно республиканууд, областьнууд ба национальна округуудай арадай ажахые ба культурые алиш талаарынь саашань хүгжүүлхэ ехэшэг арга боломжонуудые нээнэ.

Российска федераци болбол Советскэ Союзай эб найрамдалта арадуудай дунда элитэ һуури эзэлнэ. Тэрэ хадаа Советскэ Союзай экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ, немецко-фашистска ба японско агрессорнүүдые илаха хэрэгтэ айхабтар ехэ хубитые оруулһан байна.

Дайнай урда тээхи жэлнүүдтэшье РСФСР-эй ажахы үргэн темпээр хүгжэжэ байһан, дайнай жэлнүүдтэ РСФСР-эй ажаүйлэдбэри Советскэ Союзай бүхы ажаүйлэдбэриин продукциин 80 процентые бүтээжэ байгаа, тэрэнэй худөө ажахынь таряа талха ба худөө ажахын бусад продуктнуудай диилэнхиие орондоо үгэжэ байба.

Бурят-Монголдо социалистическэ байгуулалта Советскэ Союзай РСФСР-эй ургалтануудтай ба хүгжэлтэтэй нягтаар холболдуулан ябуулагдаһан байна.

Бурят-Монгол АССР-эй ажалшад манай агууехэ Эхэ ороной бүхы арадуудтай нэгэн хамта, агууехэород арадтай нэгэн замаар ябажа, Советскэ Союзай экономическа ба сэрэгэй хүсэ шадалые бэхижүүлһэн байна.

Агууехэ Октябрьска Социалистическэ революци Бурят-Монгол арадые национальна дарлалтаһаа сүлөөлжэ, гүрэнэй хүгжэлтын, ажахын ба культурно байгуулалтын үргэн замые тэрээндэ нээбэ.

Советскэ засагай оршожо байгаа жэлнүүдтэ Бурят-Монгол республикын түхэл шарай үндэһөөрөө хубилба.

Урдада Бурят-Монголые Байгалай саада тээхи аймшагтай дүлии балай газар гэжэ нэрлэжэ бэшэдэг бэлэй. Ленинско-сталинска национальна политикые хэлбэришэгүй зүбөөр бэелүүлһэнэй аша үрөөр Бурят-Монгол болбол хаанта Россиин гээгдэнги колони, каторг ба ссылкын газар байһанаа, харин мүнөө хүгжэнги ажаүйлэдбэритэй, томошог социалистическэ худөө ажахытай, социалистическэ түрүү культуратай республика болобо.

Хэрбээ 1923 ондо ажаүйлэдбэриин предприятинууд оройдоо 16 байһан болбол 1940 ондо республикада 289 ажаүйлэдбэриин предприятинууд худэлмэрилдэг болобо. Республикын бүхы ажаүйлэдбэриин валово продукци республикын байгуулагдаһан жэлэй—1923 оной хэм хэмжээһээ 1940 ондо оло дахин үлүү гараһан байна.

Колхозно байгуулалтын илаһачай ашаар таряашад нүүдэл ядүү байдалһаа түбхинэһэн тэнюун байдалда оробо. Мүнөө үеын түрүү техникээр хангаглаһан колхозуудые байгуулалта болбол худөө ажахын хүгжэн дээшэлхэ ябадалые хангаба.

1940 ондо таряанай үйлэдбэрилгэ республика соо 1923 онойхитой жэшээлхэдэ 21 миллион пүүд гэхэ гү 5 дахин дээшээ болобо. Малажалай продукци нилээдгүй ехэ болоо.

Арадай ажа амидаралай хэм хэмжээ тон ехээр үргэгдөө. Түхэл янзынгаа талаар национальна ба удхынгаа талаар социалистическэ культура бодото хүгжэлтые олоһон байна.

Сталинска табанжэлнүүдэй турша соо хэдэн мянган шэнэ гэрнүүд, хэдэ хэдэн зуун һургуулинууд ба эмнэлгын зургаанууд баригдаһан, шэнэнүүд город бии болоһон байна. 1940 ондо республика соо 523 һургуулинууд байгаа, 1923 ондо 329 һургуулинууд байгша һэн. 1923 ондо 170 оро дэбисхэртэй больницанууд байгаа һаа, 1940 ондо тэдэнэрэй тоо 1590 болоһон байна. Советскэ засагай жэлнүүдтэ 11 тусхай дунда һургуулинууд ба 3 дээдэ һургуулинууд байгуулагдаа. Арад зоной дунда үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал юрэнхыдөө усадхаглаба. Шэнэ театрнууд, хэдэн арбаад клубууд, библиотекэнүүд ба культура ба искусствын бусад газарнууд байгуулагдаа. Революциин урда тээхи Бурят-Монголдо иимэ юумэнүүд үгы һэн.

Бурят-Монголой ажахы ба культурань ленинско-сталинска национальна политикые хэлбэришэгүйгөөр ябуулһанай ашаар, агууехэород арадай аха дүүгэй туһаламжын ашаар, бурят-монгол арадай хэрэгсэл тухай манай партиин Центральна Комитет ба нүхэр Сталинай талаһаа анхарал оролдолго саг үргэлжэ табидаг байһанай ашаар иимэ хурдан темпээр хүгжэбэ гээшэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ Бурят-Монголой арад Советскэ Союзай бүхы арадта адляар манай Эхэ ороной бузар харша дайсадые хяа бута сохихо хэрэгтэ хамаг хүсэеэ үгэбэ.

Бурят-Монголой хүбүүд ба басагадынь немецко-фашистска ба японско булимтарагшадтай эрэлхэгээр ба шэн зоригтойгоор тэмсэдэг, фабрика, завод ба колхозуудта унаһан малгайгаа абангүйгөөр худэлмэрилжэ Улаан Армиин дайшалхы хүсые бэхижүүлдэг байба. Республикын ажаүйлэдбэриин предприятинууд Гүрэнэй Хамгаалгын Комитедэй даалгабаринуудые амжалтатайгаар гүйсэдхэжэ, фронтдо ба арадай ажахыда буу зэбсэгүүдые, материальнууд ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые үгэдэг байба. Республикын колхозууд олон миллион пүүд мяха, талха, хартабха ба худөө ажахын бусад продуктнуудые орондоо ба фронтдо үгэдэг байба.

Бурят-Монгол АССР-эй ажалшад Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай дүүрэмсээрынь Советскэ Союзай бүхы арадуудтай нэгэн хамта социалистическэ энхэ амгалан байгуулалтын үедэ дахин дамжан оробо.

Верховно Соведэй Сессиин үзэмжэдэ табигдаһан республикын ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй энэ шэнэ түсэб республикын үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашань нилээдгүй үргэхэ, ажалшадай материальна энхэ амгалан ба культурна байдалые үргэхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан байнабшуу.

1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбэй гол зорилгонууд **худөө ажахые дайнай урда тээхи хэм хэмжээндэ дахин оруулаад тэрээнһээ үлүүлэн гараха ба ажаүйлэдбэриин талаар дайнай урда тээхи хэм хэмжээе нилээдгүй дабажа гараха.**

Эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тулада хамагай түрүүн малажалай хүгжэлтэдэ байгаа мүнөөнэй гээгдэлые усадхаха, бүхы түрэлэй малнуудай тоо толгой, шэмэ шүүһые дээшэлүүлхэ ябадалые хурдан темпээр хангаха шухала. Саашань газар таряалангай культурые нилээд ехэ үргэжэ энээнэй үндэһэ һуури дээрэ ургасые эрид дээшэлүүлжэ, худөө ажахын культурануудай валово суглуулалгые ехэдхэхэ.

Гүрэндэ хэрэгсэлтэй зүйлнүүдые ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые бүтээн гаргалгые нилээд ехэ болгохын тулада сырьегой, түүхэй эдлэлэй ба үйлэдбэриин тон һайн арга боломжотой манай нютагдахи гүрэнэй болон кооперативна ажаүйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгые еһотой һайнаар урагшань дабхюулха хэрэгтэй. Ажаүйлэдбэриин худэлмэридэхи мүнөөнэй гээгдэлые усадхаха шухала. Ажахын, гэр байра барилгын ба социально-культурна байгуулалтын талаар табанжэлэй түсэбые амжалтатайгаар гүйсэдхэхын тулада нютагай барилгын материалнуудые, илангаяа кирпиисэ, извеско, барилгын модо үйлэдбэрилхэ ажахые эрид дээшэлүүлхэ шухала ба барилгын эмхи зургаануудые бэхижүүлхэ шухала байна.

Үхибүүдые бүхыдэнь уялгата еһоор һургаха ябадалые бэелүүлхэ талаар, арадай элүүрые сахиха хэрэгые үргэдхэхэ ба һайжаруулха талаар, тэрэшэлэн советскэ худалдаа наймаае дэлгэрүүлхэ ба ажалшадай материальна энхэ амгалан ажаһуудалые саашань улам һайжаруулха талаар ехэшэг худэлмэри ябуулагдаха еһотой.

Республикын ажахын бүхы һалбаринуудые ба социально-культурна байгуулалтые һэргээн бодхоохо ба саашань хүгжөөхэ хэрэгтэ өөһэдын дотоодын ресурснүүд ба арга боломжонуудые элсүүлхэ ябадалда городуудай, аймагуудай, республикын министерствонүүд ба управленинүүдэй үүсхэлые бүхы хэмжээгээр дэлгэрүүлхэ гээшэ табанжэлэй түсэбөөр табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар гүйсэдхэхын тулада шиидхэхы удхашанартай байна.

II. Худөө-ажалые хүгжөөхэ түсэб

Республикын табанжэлэй түсэб болбол худөө-ажалай талаар ехэхэн ба эрёо бэрхэ зорилгонуудые шиидхэхэ гэжэ түсэблэн хараална.

Дүрбэдэхи табанжэлэй хугасаа соо худөө-ажалые сэрэгэй урда тээхи хэмжээндэнь хүргэжэ һэргээн бодхоохоһоо гадна, мүн тэрэниие улам саашань нилээд ехээр хүгжөөхэ ябадалые хангаха болоно.

Малажал

Худөө ажалай талаар республикын гол шухала зорилго хадаа малажалые али болохоор хүгжөөхэ, тэрэнэй ашаг шэмэ үгэлгые ехэ болгохо гэнэ.

Энэ зорилгые шиидхэхын тулада манай республикын колхозууд, малажалай ба газартаряалангай органууд, аймагуудай ба сомонуудай соведүүд мүнөө гол ехэ анхаралаа хандуулха ёһотой.

Табанжэлэй түсэб болбол колхозуудта эбэртэ бодо малай тоо толгойе табанжэлэй эсэс багта 56 процент хүртэр олошоруулхаар хараална. Тиимэ болохолоороо, колхозууд 1946 оной январиин 1-дэ 186 800 толгой эбэртэ бодо малтай байһанаа 1950 ондо хамтынгаа һүрэгтэ 292 мянган толгой малтай болоод байха ёһотой, тиигээд байхадаа табанжэл соо 105 мянган толгой олошорхо гү, али дунда жэшээгээр жэл бүридэ 21 мянган толгой үхэр мал үдэжэ байха болоно.

Энэнь али тухай ехэ ба орео зорилго байһыень ойлгохын тулада, һүүлэй табанжэл соо колхозуудай хамтын эбэртэ бодо малынь жэл бүридэ үдэжэ байгаагүй, харин хорожо байһан юм гэжэ хэлэхэдэ ойлгостой болохо байнабшуу.

Табанжэлэй эсэс багта колхозуудта хони ямаадай тоо толгойе 52 процент хүртэр олошоруулхаар түсэбөөр хараалагдана. Колхозуудай хамтын һүрэгтэ 1946 оной эхин багта 394.700 толгой хони ямаан байгаа һаа, 1950 ондо 600 мянган хони ямаан болоод байха ёһотой; табанжэлэй турша соо 205 мянган толгой гэхэ гү, али дунда жэшээгээр жэл соо 41 мянган толгой нэмэжэ байха ушартай. Һүүлэй жэлнүүдтэ колхозуудай хамтын һүрэгтэ байһан хони ямаад олошороогүй харин жэл бүридэ хорожо байгаа һэн.

Адуу мори үсхэбэрилхэ түсэб соо бүри шанга даалгабари хараалагдаһан байна. Табанжэл соо колхозуудта адуу моридой тоонь 38 мянган толгойгоор гэхэ гү, али 47 процент олошорхо ёһотой. Колхозуудта адуу моридой тоо толгойе дунда жэшээгээр жэл бүридэ 8 мянга шахуу толгой хүртэр олошоруулха гү, али колхозуудта бии байһан 100 эхэ адууһаа дунда жэшээгээр жэл бүридэ 53 унага абажа тэжээхэ хэрэгтэй. Гэхэ зуура, һүүлэй жэлнүүдтэ колхозуудта адуу моридой тоо толгой жэл бүри хорожо байһан юм. Тиихэдэ 100 эхэ адуун бүриһөө дунда жэшээгээр жэл бүридэ оройдоо 25-һаа 35 хүртэр унагадые абажа тэжээдэг байгаа бэлэй. Тиимэ хадань, колхозуудта хамтын адуу малай тоо толгойе олошоруулха тушаа табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан зорилгые шиидхэхын тулада, түбхын түрүүндэ малай хорохо ябадалые энэ дары зогсооһон бэеэрээ тэдэниие олошоруулан үсхэбэрилхэ хэрэгтэй байнабшуу.

Тиихын тулада юу хэхэ хэрэгтэй байнаб гэхэдэ: нэгээр—адуу малай харууһалга ба байра байдалые эрид шууд һайжаруулха, колхозуудай хамтын малай үхэхэ ба үрилтэдэ орохо ябадалые болюулха хэрэгтэй. Малай үхэжэ хорохо ябадал республикын малажалда ехэхэн хохидол ушаруулна. Һүүлэй үедэ колхозуудта дунда жэшээгээр жэл бүри 12 мянган толгой хүртэр адуу морин, 28 мянган толгой хүртэр үхэр мал, 50 гаран мянган, толгой хонид гарза болоно.

Гансал эбэртэ бодо мал, адуу морин ба хони ямаадай гарза болохо ябадалые зогсоогоод лэ байгаа юм хадаа, манай республикын колхозууд дурсагдаһан түрэлэй малнуудай тоо толгойе олошоруулха тушаа табанжэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ ба үлүүлэн дүүргэжэ шадаха юм.

Хоёроор—эхэ малнуудай һубайралгые усадхаха хэрэгтэй. 1945 ондо адуу моридоор 75 процент, эбэртэ бодо малаар 28 процент ба хонидоор 20 процент тухай эхэ малнууд һубайрһан байгаа. Гансал эхэ малнуудай һубайралгые эрид шууд хороогоод байбал жэл бүридэ адуу моридой тоо толгойе адагынь 8—10 процент, эбэртэ бодо малые 6—7 процент, хони ба ямаадые 7—8 процент хүртэр олошоруулан үсхэбэрилжэ болохо байнабшуу.

Гурбаар—колхоз бүхэндэ бата бэхи тэжээлэй база бии болгохо хэрэгтэй. Малажал хүгжөөхэ хэрэгые энээнһээ хойшо зүндөө бүтэхэ хэрэгтэ найдажа ябашье болохогүй.

Дүрбэдэхи табанжэл соо колхозуудай адуу малай тоо толгойе олошоруулан үсхэхэ арга боломжонууд түбхын түрүүндэ иимэ байна гээшэ.

Мүн малажалай ашаг шэмэ үгэлгые дээшэлүүлхэ тушаа энээнһээ бага бэшэ ехэхэн зорилгонууд табанжэлэй түсэбөөр хараалагдана. Жэшээнь, 1945 онтой сасуулбал дунда жэшээгээр нэгэ үнеэн бүхэнһөө һү һаалгые 1950 ондо 76 процент ба хонидой нооһо хайшалгые 64 процент хүртэр дээшэлүүлхэ болоно. Мүн тэрэшэлэн эбэртэ бодо мал, хони ямаадай ба гахайе таргалуулха ба тэдэниие шахаха ябадалые нилээд ехээр һайжаруулха ушартай.

Адуу малай шанарые эрид һайжаруулха шухала. Табанжэлэй турша соо адуу малай үүлтэрыень нилээд һайжаруулхаар хараалагданхай. Энэ зорилгые хайшан гээд шиидхэхэ ёһотойб гэхэдэ: нютагай үүлтэрэй адуу малые ашаг шэмэ ехээр үгэдэг үүлтэр һайтай азарга бүхануудта табижа метизацилха болоно. Үхэр малай метизациин худэлмэри хадаа иимэ зорилготойгоор ябуулагдаха ёһотой гэбэл: эбэртэ бодо малай талаар симментальска үүлтэртэй метизацилха, метиснүүдые үдхэн һүтэй ба нютагайнгаа байдалда һайнаар таарангги байхаар эндэхи нютагай үүлтэрэй үхэр малай ашаг шэмэ—һү мяханай үгэлгые ехэ болгохо ба нютагай үүлтэрэй хонидые нарин нооһотой үүлтэртэй метизацилха, тэдэ метиснүүдые нютагайнгаа условидо таарангги ба һайн тэсэбэритэй болгохо юм. Мүн тэрэшэлэн нютагай үүлтэрэй шэмэ ехэтэй эбэртэ бодо малые үсхэбэрилхэ ба нютагай үүлтэрэй хонидые һайжаруулха худэлмэри хэгдэхэ ушартай.

Сэлэнгын Гүрэнэй үүлтэртэ мал үсхэбэрилгын рассаднигай худэлмэриие шангалхаха гээшэ адуу малай үүлтэр һайжаруулха хэрэгтэ угаа шухала удхатай байна. Колхозно үүлтэртэ малай фермэнүүдэй тооень олошоруулха ба тэдэнэй худэлмэриие һайжаруулха шухала. Адуу малые искусственнэ аргаар хээлитэй болгохо ябадалые үргэнөөр хэрэглэхэ болоно.

Адуу мори үсхэбэрилхэ түсэбөө дүүргэхын тулада унагадые бүрин бүтэн байлгажа тэжээхэ шухала. Һүргөөр ябуулжа адуу үсхэбэрилхэ гээшэ адуу моридой тоо толгой олошоруулгада һайн жэшээ харуулжа байһыень анхаралдаа абаад, табанжэлэй түсэб хадаа энэ худэлмэриие республикын колхозуудта али болохоор һайжаруулха гэжэ хараална. Тиихын хажуугаар гүүд ба азаргануудай байдал харууһалгые нилээд һайжаруулха, мүн тэрэшэлэн тэдэниие унаха хүллэхэ ябадал гуримшуулагдаха еһотой.

Үүлтэртэ моридой тоо толгой олошоруулхын зорилгоор, колхозуудта үүлтэртэ малай фермэнүүдые шэнээр эмхидхэхэ ба адуу моридой шэнарые һайжаруулха тушаа худэлмэри хэгдэхээр хараалагдана. Улан-Удын гүрэнэй заводской конюшниин ба Улан Удын ипподромэй худэлмэриие нилээд һайжаруулха, мүн тэрэшэлэн аймагуудай ба аймагууд хоорондын ипподромуудые бии болгохо шухала. Малажал хүгжөөхэ, тэдэнэй ашаг шэмэ үгэлгые дээшэлүүлхын шухала зорилго болбол республикын колхозуудта бата бэхи тэжээлэй база бии болгохо ябадал болоно.

Иимэ зорилгоор, тус түсэб болбол табанжэл соо малай тэжээлэй культурануудай тарилгые ехэ болгохо, тэжээл тарилгын зүб севооборотуудые тон түрүүн томо томо малажалтай бүхы колхозуудта бии болгохо; сабшалан хадалан ба бэлшээриин, таримал ногооной ба тэжээлэй корнеплодуудай ургасые дээшэлүүлхэ; тэжээл силосовалха ябадалые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ; үбэлэй ба зунай сагай бэлшээринүүдые гуримтай болгохо, үбэлэй сагай бэлшээринүүд дээрэ бүдүүн тэжээлэй нөөсэ бии болгохо гэжэ хараалагдана.

Таряан ажал

Таряанажалай талаар шухала зорилго болбол худөө ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ ба ороохо, хартаабха, овощь ба таряанажалай бусад продуктнуудые суглуулжа абалгые ехэ болгохо ябадал болоно.

Энэ зорилготой тааралдуулан табанжэлэй түсэб болбол дунда жэшээгээр гектар бүриһөө 10 центнер ургаса абадаг боложо, табанжэлэй эсэстэ 3 миллион 380 мянган центнер таряа суглуулжа абаха гэжэ хараална; хартаабхын тарилгаһаа дунда жэшээгээр гектар бүриин 105 центнер ургаса абадаг боложо, 1 миллион 470 мянган центнер хүртэр; овощиие гектар бүриин 115 центнер ургуулжа, 575 мянган центнер ургаса абадаг болохо юм.

Хартаабха, овощь, техническэ ба тэжээлэй культурануудые суглуулжа абаха тушаа 1950 ондо урда тээхи хэмжээнһээ нилээд үлүү гараха байнабди.

Ороoһото культурануудые ехээр суглуулжа абаха ябадал хадаа табанжэл соо имагта ургасые дээшэлүүлхэ талаар хэгдэхэ юм. Тиихэдэ хартаабха овощь, техническэ ба тэжээлэй культурануудай ургаса дээшэлүүлхэ ба тэрэшэлэн тари... гыень ехэ болгохо байна.

Табанжэл соо колхозуудай тарилгын талмай 6 процент хүртэр нэмэхэ, тэдэнэй дунда хартаабха ба овощёор 71 процент; техническэ культурануудаар—344 процент ба тэжээлэй культурануудаар—97 процент хүртэр нэмэхээр түсэб соо хараалагдаба.

Колхозуудай тарилгын талмай техническэ ба тэжээлэй культурануудай тарилга хахад талаар ехэ болгожо хубилгаха хэрэг хадаа севооборотой эрилтэ дээрэһээ болоно, мүн тэрэшэлэн тоһото культурануудые үйлэдбэрилгые ехэ болгохо ба малажалай тэжээлэй базые бүхэжүүлхэ шухала байһан дээрэһээ гараһан байха юм.

Имагта газартаряалангай культурые али болохоор дээшэлүүлжэ уһалууриин газарые үргэдхөөд ба худөө ажалай үйлэдбэриие механизацилаад байбал ургасые дээшэлүүлхэ ба худөө-ажалай продуктнуудые ехээр суглууха зорилгые амжалтатайгаар шиидхэгдэжэ болохо байнабшуу.

Энээн тушаа табанжэлэй түсэб... дооро дурсагдаһан шухала хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхөөр хараа...на гэбэл:

—зүб севооборотуудые бии болгохо худэлмэриие ойрын саг соо дүүргэхэ, тиихэдээ тэрээн соо п... хахалалга ба олон жэлэй ногоо тарилгые хэрэглэхэ, мүн тэрэшэлэн бүхы колхозуудта севооборотуудын хаһа саг соонь ашаглаха ябадалые хангаха болоно;

—эртын пар хахалха, удаа тэ... дабхар хахалха, бүхы зунай са... турша соо тэрэниие үбһэ үрмэдэһ... дэ даруулангүй сэбэр байлгахын тулада һайн харууһалга табижа ха... гаха;

—эдүүрилжэ байһан бүхы га... зар дээрээ хүрьһэ элдэхэ системы... (культивацилга, һолоомын узуури... лущени хэлгэ) зүбөөр хэрэглэжэ... намарай парые хаһа саг соо... хахалжа ба һайнаар элдүүрилжэ... таряанай газарай бог буртагуудые һалгааха болоно.

—баталан абаһан севооборотто тааруулан олон жэлэй ногоо тари... талмайгаа колхоз бүхэн өөрынгөө ... һөөр ойрын жэл соо хангажа шада... даг болохын тулада, селекционно ба үрһэ тарилгын худэлмэриие һай... жаруулха, олон жэлэй ногооной б... илангаяа люцернын үрһэ тарилгые хүгжөөхэ юм;

—ороoһото культурануудай ха... таабхын, техническэ ба бусад худөө ажалай культурануудай тарилты... эрхим сортын селекционно ба ню... тагай сортын һайжаруулагдаһан шэлэмэл үрһөөр хангаха; ороoһото культуранууд ба хартаабхын талаар нэлэнхы дээрээ сортовой тарилга х... дэг боложо дүүргэхэ;

—республикын колхозуудай таря... ха овощной культурануудай үрһэ... нэй эрилтые хүсэд хангахын тула... да Мухаршэбэрэй, Тарбагатайн Заиграйн, Бичурын, Кударын ба Кабанскын аймагуудта овощной культурануудай үрһэ тариха ябадалые үргэдхэхэ;

—нютагай үтэгжүүлгын зүйлнүү... дые (шэбхэ, үнһэ, шубуунай аргал) хүсэд хэрэглэхэ ба минеральна үтэгжүүлгын зүйлнүүдые илангаяа овощь, хартаабха, сахарай свёкло, махорко, мүн тэрэшэлэн ороoһото культуранууд ба олон жэлэй ногоо тариха үрһэнэй участогуудта тарааха байна;

—мүнөө бии байһан газар уһалу... риин системые һэргээн бодхоохо ба шэнэлэн байгуулха, худөө ажалай культурануудые тарихын тулада уһалагдаха ба хатаагдаха газарые үргэдхэхэ, газар уһалууриин системые ашаглаха ябадалые һайжаруулха болоно. Таряанай ба сабшалангай уһалагдаха газарайнь талмай 1950 ондо республика дотор 170 мянган гектар болоод байха ёһотой.

Худөө ажалай худэлмэриие улам саашань механизацилхын зорилгоор машинно-тракторна станцинуудые олошоруулха ба тэдэниие али болохоор бүхэжүүлхэ гэжэ түсэбөөр хараалагдана.

Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта.

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин Түрүүлэгшэ нүхэр И. А. Антонюк гэгшын элидхэлhээ

шно-тракторна станцинуудай табанжэлэй эсэс хүртэр 44 газар элдүүрилгын, тарилhоhоо харууhалха ба ургаса түрүү агротехникые хэрэг- тулада шухала хэрэгтэй нууд ба бусад хүдөө-ажа- шинануудые машинно-трак- станцинуудта ба колхозууд- ха ябадалые хангаха.

машинно-тракторна станци- шухала хэрэгтэй ремонтно кэ база бии болгогдохо

ууудай улад зониие хартааб- вощоор ба hүэр хангахын ту- город шадарай аймагуудай удта овощь, хартаабха та- ба мяха hү ехээр үгэдэг мал лгые саашадаа хүгжөөхөөр гдана.

табанжэл соо сахарна ба ло-паточна заводуудта шу- эрэгтэй түүхэй эдэ база бии дохо ёhотой.

нжэлэй түсэб болбол хүдөө- саашадаа электрификацил- ехэхэн хүдэлмэри хэхээр на. Табанжэлэй эсэстэ бүхы д ба республикын олэншог уд электрифицировэлэгдээд ёhотой. Хамта дээрээ 5000 т хүсэтэй хүдөөгэй электро- уудые бариха байна.

табанжэл соо колхозуудта ехээр хэхэ шухала байна адуу моридой, үхэр малай, шэгэдэй, тугалнуудай, хони й дулаан байрануудые, та- агалха болон бусад байра бариха юм. Тэрээнhээ гадна, удта шухала хэрэгтэй туhал- предприятинууд баригдаха бэл: тээрмэнүүд, кузнеца даа татаха газарнууд, тэр- а, дугаа ба мөөрэнүүдые мастерскойнууд, мүн тэрэ- эрпиисэ ба извёстко үйлэд- предприятинууд баригдаха

ажалай наукын туйлал- е үргэнөөр хэрэглэhэнэй hуури дээрэ хүдөө ажалые шань хүгжөөхын зорилгоор эй түсэб болбол республи- аучно шэнжэлэлгын эмхи удай үмэнэ ехэхэн зорилго- табина. Тэдэнhээ эгээн шу- эхэдэ малажалай ашаг шэмэ ба хүдөө ажалай культу й ургасые дээшэлүүлхэ ту- мэ ехээр үгэдэг адуу малай ба ургаса ехээр гарадаг хүдөө ургамалнуудай шэнэ сорт- бии болгохо тушаа хэмжээ нуудые зохёохо ба нэбтэ- байна. Нэгоо тарилга, жэлэй үбhэ ногооной үрhэ н, силосно ба овошной ануудые дэлгэрүүлхэ асуу- ые шэнжэлэн зохёохо боло- алан хадалангай ба бэл- ургасые дээшэлүүлхэ хэм-

жээ ябуулгануудые зохёохо, мүн тэрэшэлэн хүдөө-ажалай түрүүшүү-лэй дүй дүршэлые хамтадхаха ба үргэнөөр нэбтэрүүлхэ зорилготой юм.

* * *

Колхозуудай ургалтада ба тэдэниие али болохоор бүхэжүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаhан «Колхозуудта хүдөө-ажалай артелиин Уставые эбдэhэн ябадалнуудые усадхаха хэмжээнүүд тухай» ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоолые хэлбэрилтэгүйгөөр хүсэндэнь хүргэhэнэй үндэhэ hуури дээрэ энэ хүдөө-ажал тушаа табанжэлэй түсэбөөр табигдаhан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ болохо байнабшуу.

Табанжэлэй түсэб болбол колхозуудай хамтын баялигые улам саашань ургуулха, тэдэнэй олзыень, мүн хубаагдахагүй фонднуудые ехэ болгохо, байра барилгануудые, адуу малые, багажа зэмсэгүүдые олон болгохо, страховой, үрhэнэй ба малай тэжээлэй фонднуудые бии болгохо; колхозуудай хамтын газар ба колхозно зөөриие хулгай болон үрилтэhөө сахижа хамгаалха; хүдөө ажалай артелиин членүүдэй хамтын суглаан дээрэ правлениин hунгагдаха ба тоосоогоо хэхэ байhан колхозно демократиие сахиха гэжэ хараална.

Мүн тэрэшэлэн колхозуудта ажалай бүтээсые ехэ болгоhоной, хүдөө-ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлhэнэй ба адуу малай ашаг шэмэ үгэлгые нэмээhэнэй үндэhэ hуури дээрэ 1940 онтой сасуулбал колхознигуудай ажалта үдэр дээрэ натуральна ба мүнгэн олзые хубаажа үгэхэ ябадалые ехэ болгохо тухай түсэбөөр хараалагдана.

Колхозннгуудай ажалайнь түлбэриие ехэ болгохын тулада колхоз бүхэн өөрынгөө үйлэдбэриин түсэбые хамаг бүхы показательнуудаар хүсэд дүүргэхэ ёhотой. Республикын табанжэлэй түсэб болбол ажалые зүбөөр эмхилhэнэй, колхозно олзые хубаалгада ажалта үдэрэй шухала үүргэтэй байhыень дээшэлүүлhэнэй үндэhэ hуури дээрэ колхозуудта ажалай бүтээсые нилээд ехэ болгохоор хараална; колхозуудта бригада ба звенонуудые бүхэжүүлхэ хүдөө-ажалай культурын ургасые дээшэлүүлhэнэй түлөө, үхэр малай тоо толгойе олошоруулhанай ба тэдэнэй ашаг шэмэ үгэлгые ехэ болгоhоной түлөө колхозннгуудта нэмэлтэ түлбэри үгэхэ ябадалые үргэнөөр бэелүүлхэ; гүрэндэ хүдөө-ажалай продуктнууд ба түүхэй эд тушаалгаар өөhэдынгөө уялгануудые дүүргэхэ тушаа колхозуудта жаяг заршамынь бүхэжүүлхэ гэжэ хараалhан байха юм.

Хүдөө-ажалай талаар республикын табанжэлэй түсэбэй зорилгонууд ба гол показательнуудынь иимэ гээшэ.

III. Ажаүйлэдбэриие хүгжөөхэ түсэб

й республика дотор ажаүй- ие хүгжөөхэ үргэн арга бо- уудые олгохо барагдашагүй аалиин баялигууд бии гээ-

блика дотор хэзээ үниhөө алта малтажа абадаг болон- ээ боксит, графит, асбест, руда, зэд, вольфрам, молиб- мент, слюда, минерально-хи- түүхэй эд гэхэ мэтые аба- г ехэ газарнууд шэнээр ашаглагдажа байна. Ган- бэдэржэ олоод байhан нүүрhэнэй нөөсэнүүд хэдэн миллион тонно болохо ууу.

бликын территориин дүрбэ- бан хубинь ой модоор бүр- эй. Хэдэн олон гол мүрэ- дроэнергиие үгэхэ угаа ехэ эй байна.

бүтэдые анхаралдаа абажа, арадай ажахые хүгжөөхэ лэй түсэб болбол нютагай д болон түлишэ бэлдэхэ эрэ манай республика дотор удхатай ажаүйлэдбэриие ехээр хүгжөөхэ гэжэ хараал- а юм.

вольфрамова комбинадые хараалагдана. 1945 аригдажа эхилhэн руднигуу- гаглалгада оруулаад байха- фрам ба молибден малта- та нилээд ехэ болохо ушар-

жэлдэ Тимлюйскэ цементнэ барилга hэргээгдэбэ. Тэрэ жэлдээ 100 мянган тонно гаргажа байха юм. Тус за- табанжэл соо бариглаха байна. Мүн эндэ 1948—1950 онуудта шифернэ завод баригдажа, жэлдээ 15 миллион хэhэг хушалгын хэрэгсэл бүтээн гаргажа байха болоно.

Мүнөө хүдэлжэ байhан паровозо-барилгын завод табанжэлэй турша соо хүсэтэ локомотивүүдые бүтээн гаргаха талаар орон дотороо томохон завод болохо юм.

Галуута-Нуурай шулуун нүүрhэнэй бассейн угаа ехээр хүгжөөгдэхэ; тэрэ хадаа 1945 ондо 150 мянган тонно шулуун нүүрhэ малтажа абаhан байбал табанжэлэй эсэстэ жэл бүри нэгэ миллион хүртэр нүүрhэ үгэдэг болохонь.

Республикын ой модые ашаглан хэрэглэхэ ябадал нилээд ехээр үргэдхэгдэхэ, шэнэ шэнэ леспромхозууд ба модо хюреөдэлгын предприятинууд баригдахаар хараалагдана. Модо бэлэдхэл ба модо хюреөдэлгын хэмжээ 1945 онтой сасуулбал энэ табанжэл соо 4 дахин шахуу ехэ болохо жэшээтэй.

Улан-Удын завод дээрэ шэл бүтээжэ гаргалга 3600 мянган квадратна метр хүртэр ехэ боложо, сэрэгэй урда тээхи хэмжээhээ нэгэ хахад дахин үлүү гараха байна.

1946 ондо сэмбэ нэхэхэ фабрикын түрүүшын ээлжээнэй хүдэлмэри дүүрэхэ юм. Баhа 1947 ондо энэ фабрикын хоердохи ээлжээнэй барилга дүүргэглэхэ ёhотой.

Селендумын моторо-ремонтно заводой түрүүшын ээлжээнэй барилга ашаглалгада үгтэхэ байна. Тус завод жэлдээ 500 мотор hэльбэн заhаха ба 1 хахад миллион түхэригтэ запас часть бүтээн гаргаха болоно. Селендумын моторо-ремонтно заводой барилга 1947 ондо хүсэд дүүрэхэ юм.

Улан-Удын мяханай комбинат хадаа мяха, колбаса болон консерв бүтээн гаргалгые ехэ болгохо байна. Нэгэ доро 500 тонно мяханай продукт хадагалха хэмжээтэй холодильна цех үргэдхэгдэхэ болоно. Тэрээнhээ гадна, органо-препарадуудые үйлэдбэрилхэ фабрика баригдаха юм.

Дайнай үедэ республикын загаhанай баялигые хэрэглэхэ ябадалай хороод байhыень hэргээн бодхоохо ба нилээд ехэ болгохын тулада, үлэмжэ үнэтэ үүлтэрэй загаhануудые үсхэбэрилхэ тушаа хэмжээ-ябуулгануудые үлэмжэ үргэнөөр бэелүүлхэ гэжэ хараалагдаба.

Дүрбэдэхи табанжэл соо геологическа бэдэрэлгэнүүдые саашадаа хэхэ, түүхэй эдэй болон түлишын ресурснуудые шэнжэлхэ гэжэ хараалагдаhан ехэхэн хүдэлмэри хадаа, ойрын саг соо манай республикын байгаалиин баялигуудые бүри үргэн далайсатайгаар ашаглан хэрэглэхэ ябадалые хангаха ушартай.

Нютагай гүрэнэй ба кооперативна ажаүйлэдбэри

Союзна мэдэлтэй томохон ажаүйлэдбэриие хүгжөөхын хажуугаар дүрбэдэхи табанжэл соо республикын нютагай гүрэнэй ба кооперативна ажаүйлэдбэри нилээд ехээр хүгжэхэ ёhотой.

Энэ ажаүйлэдбэриин гол зорилго болбол үргэн хэрэглэлэй эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүд болон нютагай барилгын хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые али болохоор дээшэлүүлхэ ябадал болоно. Мүн тэрэшэлэн республикын колхозуудта хэрэгтэй хомут тоног, тэргэ шарга ба гар зэмсэгүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха болоно.

Энээнтэй тааралдуулан областной ба аймагай мэдэлэй нютагай ажаүйлэдбэриин бүтээжэ гаргаха продукциин түсэб 1950 ондо 23.2 миллион түхэригтэ (1926—27 оной сэнгээр) болохоор тогтоогдобо; тэрэнь сэрэгэй урда тээхи хэмжээhээ хоер дахин үлүү гараха жэшээтэй.

Нютагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин бүтээн гаргаха үргэн хэрэглэлэй эд товар ба эдеэ хоолой зүйлнүүд 1950 ондо 16,8 миллион түхэригтэ боложо, тэрэнь 1940 онойхидо орходоо гурба дахин шахуу ургаха байна. Олзоборилгын ба инвалидуудай кооперациин бүтээхэ продукциин түсэб 1950 ондо 32 миллион түхэриг болохоор тодорхойлогдобо, тэрэ тоодо үргэн хэрэглэлэй эб бараа 25.6 миллион түхэриг (1932 оной сэнгээр) байха болоно.

Продукци бүтээн гаргаха гэжэ хараалагдаhан хэмжээе хангахын тулада табанжэлэй түсэб болбол нютагай гүрэнэй ба кооперативна ажаүйлэдбэриин ажалые хурдан темптэйгээр ябуулха гэжэ хараална.

Нютагай ажаүйлэдбэриин туйлай шухала зорилго болбол нютаг дээрэхи түүхэй эдые тон үргэнөөр хэрэглэжэ, эд бараа бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ ябадал болоно. Республикын нютагай гүрэнэй ба кооперативна ажаүйлэдбэриин барилгада мүнгэ гаргашалха ябадал 1946—1950 онуудта 25,3 миллион түхэриг болохоор тодоржо гараhан байна.

Ажаүйлэдбэриие хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб болбол ажалай бүтээсые нилээд дээшэлүүлхэ ба 1940 онтой сасуулбал продуктын өөрынь үные химдаруулха гэжэ хараалhан байгаа.

Нютагай ажаүйлэдбэриин Министерствын талаар продукци бүтээн гаргаха хэмжээнь 1950 ондо 14 миллион (1926-1927 оной сэнгээр) болоод байха юм. Тиихэдэ үргэн хэрэглэлэй эд хэрэгсэл 9,8 миллион түхэригтэ гаргагдажа, 1940 онойхидо орходоо 4,7 дахин ургаха жэшээтэй.

Энэ ажаүйлэдбэри хадаа 1950 ондо 100 мянган паар арhан гутал бүтээжэ байна, тэрэнь 1940 онойхидо орходоо 8 дахин үлүү болохо юм, hэеы гутал—110 паар гэхэ гү али 1940 онойхиhоо 4 дахин ехэ болохо юм, тэргэ 3 мянган гэхэ гү, али 1945 онойхидо орходоо 23 дахин үлүү олон болохо гэхэ мэтээр хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха байна. Табанжэлэй түсэб соо **аймагай нютагай ажаүйлэдбэриие** али болохоор хүгжөөхэ гэжэ хараалагдаба. Аймагай ажаүйлэдбэриин талаар бүтээхэ бүхы продукциин хэмжээнь 8 миллион түхэригтэ болохо гэхэ гү, али 1940 онойхиhоо 8,2 дахин ургаха болоно.

Гутал хубсаhа оехо, мүн тэрэшэлэн мебель ба гэртэхи хэрэгсэлнүүдые hэльбэн заhаха мастерскойнуудай тоонь нилээд олон болохо байна. Аймагуудай промкомбинадуудай үлэмжэ хүндэ хүшэр хүдэлмэринь механизировалагдаха юм.

1946—1950 онуудта республикын нютагай ажаүйлэдбэриин министерствын талаар капитальна барилга хэхэ мүнгэнэй хэмжээнь 6 миллион 300 мянган түхэриг болохоор тогтоогдобо.

Аймагай нютагай ажаүйлэдбэриин талаар энэ табанжэл соо промкомбинадуудта 50 шэнэ үйлэдбэриин цехүүд баригдаха, мүнөө байhан олонхи цехүүдые үргэдхэхэ ба hэльбэн заhаха, 1150 квадратна гэр байра шэнээр бариха гэжэ хараалагдаба.

Хүнгэн ажаүйлэдбэриин талаар Улан-Удэ городто оёдолой фабрика баригдахаар хараалагдана, тэрэнь жэлдээ 2 миллион түхэригтэ продукци гаргаха байна.

Нютагай эдеэ хоолой ажаүйлэдбэриин Министерстводэ мэдэлтэй ажаүйлэдбэриие хүгжөөхэ тушаа угаа ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагдаа. Нютагай эдеэ хоолой ажаүйлэдбэриин туйлай шухала зорилго болбол нютаг дээрэхи түүхэй эдые хэрэглэжэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые болбосоруулха ябадалые үргэдхэхэ. өөhэдынгөө предприятинуудай хүдэлжэ байhан газартань түүхэй эдэй базануудые али болохоор хүгжөөхэ ябадал болоно.

Нютагай эдеэ хоолой ажаүйлэдбэриин предприятинууд 1950 ондо 5 миллион түхэригтэ продукци гаргаха юм гэжэ табанжэлэй түсэбөөр даалгабари үгтэхэ болоно, тэрэнь 1940 онойхиhоо 2 дахин үлүү гараха жэшээтэй. Энэ ажаүйлэдбэриин бүтээн гаргаха үндэhэн хэрэгсэлнүүд нилээд ехэ болохо ёhотой.

Жэшээнь, варенье ба повидло үйлэдбэрилгэ жэлдээ 470 тонно болохо юм, тэрэнь 1940 онойхиhоо 8 дахин ургаха байна. Мүн жэлдээ 110 тонно хүртэр патока, 100 тонно хүртэр крахмал гаргаха болоно. 1950 ондо 23 мянган гектолитр пивэ ба 38 мянган гектолитр алкогольно бэшэ унданууды гаргаха юм. Овощь болбосоруулха ябадал нилээд ехэ болохо, шэл hабата соо овощной консервэ ба маринадуудые бүтээн гаргадаг болохонь.

Нютагай ажаүйлэдбэриин талаар капитальна гаргашалга шэнэ табан жэл соо 4 миллион 500 мянган түхэриг хэмжээтэй байхаар тогтоогдобо.

Улан-Удэ городто жэлдээ 100 тонно кондитерскэ хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ фабрика баригдажа ашаглалгада үгтэхэ, мүн тэрэшэлэн Байкало-Кударинска аймагта загаhанай комбинат ба Бабушкин городто сокоэкстрактна завод баригдаха юм гэжэ түсэбөөр хараалагдаба. Тэрээнhээ гадна, энэ табанжэл соо Бичурын, Кударын ба Баунтын аймагуудта эдеэ хоолой комбинадууд шэнээр баригдаха юм.

Дүрбэдэхи табанжэл соо **нютагай түлишын ажаүйлэдбэри** улам саашаа үргэдхэгдэхэ байна. Тиимэ хадань, нютагай түлишын ажаүйлэдбэриин талаар 1950 ондо 1450 мянган түхэригтэ продукци гаргахаар хараалагдаба, тэрэнь 1940 онойхиhоо 2 дахин үлүү гараха болоно.

Галуута-Нуурай шахта үргэдхэгдэхэ, мүн тэрэшэлэн Улан-Удын Леспромхоз шэнээр байгуулагдаха юм. Республикамнай өөрынгөө эрилтые нютагай түлишөөр хүсэд хангажа шадаха ба хангахашье ёhотой.

Республика дотор капитальна барилгын түсэбые дүүргэхын тулада **барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгые** ехэ болгоохо гээшэ туйлай шухала удхатай байха юм. Нютагай барилгын хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ хадаа дүрбэдэхи табанжэл соо республикын коммунальна гэр байрын ба ажаүйлэдбэриин барилгын эрилтэнүүдые хангаха **хэмжээндэ хүргэгдэхэ** ушартай.

Республикын барилгын хэрэгсэлнүүдэй Управлениин ажаүйлэдбэриин бүтээн гаргаха продукциин бүхы продукци 1950 ондо 710 мянган **түхэригтэ болохоор** тогтоогдобо.

Барилгын хэрэгсэлнүүдэй ажаүйлэдбэриин Управлениин талаар энэ табан жэл соо 2 миллион түхэриг капитальна **барилгада** гаргашалагдаха байна.

Дүрбэдэхи табанжэл соо **олзоборилгын кооперациин** үмэнэ угаа шухала ба ехэхэн зорилгонууд табигдана, тэрэ хадаа республика дотор бүтээн гаргаха үргэн хэрэглэлэй бүхы эд товарнуудай орой хахадыень үйлэдбэрилхэ болоно. Шэнэ табанжэл соо олзоборилгын кооперациин зорилгонь юу байхаб гэхэдэ: нэгээр—сэрэгэй урда тээхи хэмжээдэ тон богонихон болзор соо хүрэжэ hэргээн бодхоохо ба хоерoop—эд бараа бүтээн гаргалгые сэрэгэй урда тээхи хэмжээhээ нилээд үлүү гаргаха байна. Тэрээнтэй тааруулжа табанжэлэй түсэб болбол олзоборилгын кооперациин артельнүүд 1950 ондо 26 миллион түхэригтэ (1932 оной сэнгээр) эд бараа гаргаха юм гэжэ хараалба. Тиихэдэ үргэн хэрэглэлэй эд хэрэгсэл 20 миллион түхэригтэ үйлэдбэрилхэ болоно, тэрэнь 1940 онойхидо орходоо 83 процент хүртэр ургаха жэшээтэй.

1940 онтой сасуулбал, олзоборилгын кооперацинууд гончарна амhартые 3,9 дахин, ажахын мылэ —4—5 дахин, арhан гутал—2,4 дахин, hэеы гутал—2,2 дахин, гадар трикотаж—29 дахин, мебель—2,5 дахин гэхэ мэтээр бусад хэрэгсэлнүүдые элбэг дэлбэгээр үйлэдбэрилэн гаргаха юм гэжэ түсэбөөр хараалhан байна.

Модоной-химическэ үйлэдбэриин продукциие хэрэглэхэ тушаа республикын эрилтые дүүрэн хангахын тулада, модоной химическэ ажаүйлэдбэриие али бүхы талаарынь хүгжөөхэ тухай ехэхэн анхарал хандуулагдаха ёhотой. Тиихын тулада канифоля, смола, дабирхай ба бусад продуктнуудые үргэн ехээр үйлэдбэрилхэ ээргэтэй.

Гутал хубсаhа hэльбэн заhаха, мүн шэнээр оёхо, тэрэ тоодо национальна хубсаhа оёхо, трикотажна ба ажаhуудалай бусад хэрэгсэлнүүдые hэльбэн заhаха мастерскойнуудай тооень олошоруулжа, олзоборилгын кооперациин талаар улад зоной ажаhуудалые хангаха ябадалые нилээд үргэдхэхэ ба hайжаруулха, хүнүүдэй захиhан юумые дүүргэхэ болзорые богони болгохо ба шанарыень hайжаруулха гэжэ табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаhан байнабшуу.

Энээнэй урда тээ республика дотор бии байhан национальна уралгын ажалые hэргээн бодхоохо ба элдэбын уранhайхан хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха ябадалые эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Республикын олзоборилгын кооперациие улам саашань хүгжөөхэ гэжэ түсэбөөр хараалагдаhан хэмжээ ябуулгануудые дүүргэхын тулада, олзоборилгын кооперациин Управлениин талаар табанжэл соо капитальна гаргаша хэхын тулада 7 миллион түхэриг тогтоогдоhон байна. Тэрэ тоодо шэнэ барилгада —2,4 миллион түхэриг, артельнүүдые механизацилха ба үргэдхэхэ ябадалда—2,4 миллион түхэриг, гэр байрын барилгада—1 миллион 900 мянган түхэриг гаргашалагдаха юм.

Республикын **инвалидуудай кооперациин** үмэнэ шэнэ табанжэл соо инвалидуудые ажалда оруулха гэhэн зорилго табигдана. Тиихын тулада, мастерскойнуудые олошоруулха, үргэн хэрэглэлэй эд бараа болон гэртэхи хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэ ябадалые нилээд ехэ болгохо байна.

Иимэ зорилгоор инвалидуудай кооперациин ажаүйлэдбэри 1950 ондо 6 миллион түхэригтэ продукци гаргаха болоно. Инвалидуудай кооперациин талаар ажал үйлэдбэриие үргэдхэхын тулада табанжэл соо 2.413 мянган түхэриг гаргашалагдаха юм. Дүрбэдэхи табанжэл соо республикын гүрэнэй нютагай ба кооперативна ажаүйлэдбэриие хүгжөөхэ зорилгонууд ба үндэhэн показательнууд иимэ байна гээшэ.

IV. Транспорт ба хэлхеэ-холбооe хүгжөөхэ түсэб

Республикын ажахые улам саашань хүгжөөхын тулада транспортна замуудые али болохоор үргэдхэхэ, хэлхеэ-холбооной бүхы арга зэбсэгүүдые улам ехэ болгохо ба хүдэлмэриень hайжаруулха гээшэ туйлай шухала удхатай байнабшуу.

Дүрбэдэхи табанжэл соо хүдөө нютагай ашаа шэрэхын тулада бага гол мүрэнүүдые ашаглаха тушаа яhала ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр түсэб соо хараалагдаба.

Энэ табанжэл соо харгын барилга нилээд хүгжэхэ болоно. Автомобильна ба морин харгынууд 1000 километр хүртэр нэмэхэ, 170 километр шэнэ харгы бии болгохо, 540 километр харгые hэльбэн заhабарилха, мүн тэрэшэлэн уhа гаталха хүүргэ ба паромуудые шэнээр бариха ба hэльбэн заhаха тушаа ехэхэн хүдэлмэри хэгдэхэ байна.

Читын ба Баргажанай трактнуудые hэргээн бодхоохо ба тэдэнэй ашаглалгые hайжаруулха, мүн тэрэшэлэн хамаг бүхы ехэ трактнууд ба харгынууд дээрэ аяншадай бууха газар түхеэрхэ шухала.

Республикын автомобильна Управлениин талаар 66 мянган тонно ашаа шэрэдэг болохо гэжэ түсэбөөр хараалагдаба. Автоуправлениин шухала зорилгонь хадаа аймагуудай хоорондо автомобильна транспортаар ашаа шэрэлгые үргэдхэхэ ябадал болоно.

Табанжэлэй эсэстэ автобусуудые 50, ашаанай автомашинануудые 140, хүнгэн ба ашаанай таксмоторнуудые 40 болгохо гэжэ хараалагдаба. Тиигээд байбал республикын центр Улан-Удэ город ба аймагуудай хоорондохи хэлхеэ холбоонь нилээд hайжарха, городской зониие автотранспортаар хангаха ябадалые hайжаруулха аргатай болохобди.

Шэнэ табанжэлэй түсэб болбол мүн телефонно-телеграфна почтово хэлхеэ холбоон ба радиогой хүдэлмэриие нилээд үргэдхэхэ болон hайжаруулха гэжэ хараална. Энэ табанжэл соо бүхы сомоной соведүүд, машинно-тракторна станцинууд болон нилээд олон колхозууд телефонтой болохо ёhотой. Улан-Удэ городто шэнэ автоматическа телефонно станци байгуулагдаха юм. Аймагуудай центрнүүд ба Улан-Удэ городой хоорондохи телеграфно-телефонно хэлхеэ холбоон нилээд hайжарха болоно.

Хүдөө нютагуудта 50 шэнэ радиоузелнуудые бариха ба аймагуудай центрнүүдтэ байhан 18 радиоузелнуудые hэльбэн заhаха гэжэ түсэбөөр хараалагданхай. 1950 он болтор республика дотор радиоточконуудай тоонь 35 мянга гэхэ гү, али 1945 онойхидо орходоо 2 дахин шахуу олошорхо байна. Мүн уладзоной почтово хэлхеэ холбоон hайжарха юм.

V. Ажалшадай материальна ба культурна ажаhуудалай хэмжээе дээшэлүүлхэ түсэб

Табанжэлэй түсэбэй шухала зорилгонь болбол арад зоной материальна ажаhуудалай ба культурна условинуудые саашадаа hайжаруулха ябадал болоно. Ажалшадай ажабайдалай сэрэгэй урда тээхи хэмжээнь дүрбэдэхи табанжэл соо хүсэлдүүлэгдэхэhээ гадна, мүн нилээд үлүү гараха байнабшуу.

Тиимэ зорилгоор табанжэлэй түсэб болбол ажаүйлэдбэриин эд товар ба эдеэ хоолой үйлэдбэрилгые ехэ болгохо, хамаг бүхы эд бараанай үнэ сэнгые эрид шууд химдаруулха ба эд товарай эрьесые нилээд үргэдхэхэ, хүдэлмэришэд ба албахаагшадай дунда жэшээгээр жэлдээ абадаг салин хүлhые нэмээхэ, колхознигуудай ажалта үдэртэ натуральна ба мүнгэн олзо хубаажа үгэлгые ехэ болгохо, ажалшадай гэр байра ба культурна ажаhуудалай хангалгада мүнгэ ехээр гаргашалха гэжэ хараалhан байха юм. Энэ табанжэл соо гэр байрын барилга үргэн далайстайгаар ябуулагдаха болоно. Гансахан городуудта 8 мянган квадратна метр гэр байра баригдажа, тэрээндэ 5 миллион шахуу мүнгэн гаргашалагдаха байна. Тэрээнhээ гадна, гүрэнhөө удаан болзорто урьhаламжа үгтэжэ, хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэ ба алба хаагшадта амяар амяараа гэр байра түхеэрхэ болон худалдан абаха ябадал үргэнөөр эмхидхэгдэхэ ёhотой.

Республикын хүдөө нютагуудта гүрэнэй урьhаламжа үгтэхэ туhаламжатайгаар колхозуудай ба колхознигуудай мүнгөөр энэ табан жэл соо 12000 гэр байра баригдаха болоно. Колхознигуудай ба хүдөөгэй интеллигентнүүдэй үмсэдөө гэр байра барихадань али болохо туhаламжа үзүүлэгдэхэ юм.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин Түрүүлэгшэ нүхэр И. А. Антонюк гэгшын элидхэлһээ

Колхозуудта нютагай барилгын хэрэгсэлнүүдые—кирпиисэ, черепицэ, извеско хюрөөдэмэл модо, мүн модоор ба түмэрөөр бүтээһэн хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэ ябадалые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала.

Дүрбэдэхи табанжэл соо Торнин, Кударын, Хэжэнгын ба Иволгын аймагуудай шэнэ центрнүүдтэ гэр байра бариха болон тэдэниие болбосон түхэлтэй болгохо тухай тусгаар анхарал хандуулагдаха еһотой. Республикын нютагуудай Соведүүдэй гэр байрануудай капитальна заһабарилгада 6 миллион түхэриг гаргашалагдаха юм.

Гэр байрануудые хаһа саг сооньһайнаар һэльбэн заһаха хэрэгтэ тон ехэ анхарал хандуулагдаха еһотой, ушарынь хадаа заһабарилгын түсэбүүдые саг үргэлжэ дүүргэдэггүй байһан дээрэһээ гэр байранууд сагһаа түрүүн үмэхиржэ муудадаг байнабшуу.

Коммунальна ажахын үмэнэ табигдаха зорилго хадаа улад зониие коммунальна туһаламжын хамаг бүхы юумээр хангаха ябадалые нилээд һайжаруулха ушартай. Энэ табанжэл соо һуурин газарнуудые болбосон түхэлтэй болгохо тухай тусгаар анхарал хандуулагдаха еһотой гэбэл: үйлсэнүүдтэ ба талмайнууд дээрэ шулуу дэбисхэ, модо ба ногоо тариха, үйлсэнүүдые гэрэлтүүлхэ гэхэ мэтэ.

Улан-Удэ городто 60 мянган квадратна метр газарые асфальтировалха, уһанай үерһөө хамгаалха дамбын барилгые дүүргэхэ, городһоо шэлэй завод, мяханай комбинат, паровозо бүтээлгын ба № 99 заводууд тээшэ ошохо замуудай барилга хэгдэхээр хараалагданхай. Аадар борооной ба хабарай һайрамай уһан урдажа гэм хэхэ ябадалһаа городые аршалхын зорилгоор, урын уһа урадхуулха канализаци баригдаха юм. Баһа коммунальна водопроводой барилга эхилжэ, тэрээндэ 1,7 миллион түхэриг гаргашалагдаха байна.

Городууд ба аймагуудай центрнүүдтэ коммунальна предприятинуудые олошоруулха ба тэдэнэй хүдэлмэриие нилээд һайжаруулха болоно. Улан-Удэ городто 100 һууритай бани ба халаан соогоо 1000 килограмм хубсаһа угааха газар баригдаха юм. Баһа фекальна канализаци бии болохоор хараалагданхай.

Бабушкин городто мүн бани ба хубсаһа угааха газар баригдахань.

Коммунальна электростанцинууд 12 миллион хүртэр киловатт-час электроэнерги гаргадаг болохо юм. Мүн тэрэшэлэн город соохи транспорт нилээн ехэ болохо байна.

Арадай гэгээрэлэй талаар табанжэлэй түсэб болбол городууд ба хүдөө нютагуудта 7 наһанһаа эхилжэ, үхибүүдые бүгэдэ ниитын уялгата һуралсалда хабаадуулсаха, дунда һургуули дүүргэхэ ябадалые үргэдхэхэ ба һургуулинуудта хүүгэдые эрдэмдэ һургаха ба хүмүүжүүлхэ шанарые һайжаруулха гэһэн зорилго табина.

Республикын гэгээрэлэй Министерствын һургуулинуудта һурагшадай тоонь табанжэлэй эсэс хүртэр 90 мянган хүн болохо байна, тэдэнһээ хүдөөгэй һургуулинуудта 63,4 мянган хүн һураха юм.

Тиихэдэ 5 хүдөөгэй һургуули, Улан-Удэ городто 1 һургуули бариха, Петропавловска ба Иволгын хүдөө һургуулинуудай барилгые дүүргэхэ гэжэ хараалагдаба.

Арадай гэгээрэлэй органуудай хүдэлмэридэ гол анхаралаа хандуулха зүйлнүүд гэхэдэ: хүүгэдэй һуралсалай шанарые һайжаруулха, бүхы һуралсалай хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ еһотой. Энэ табанжэл соо һургуулида һуралсалай хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулхын хажуугаар, һургуулиһаа гадуур эрдэмдэ һургаха элдэбын формонуудые хэрэглэхэ тухай анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай болохо үедэ һургуулида ябажа эрдэм һуража шадаагүй байһан залуушуулые һургаха гэһэн зорилго табигдана.

1950 ондо һургуулида һураха хүдэлмэришэн залуушуулай тоонь 1945 онтой сасуулбал 5 дахин, хүдөөгэй залуушуулай тоонь 3 дахин олон болохо жэшээтэй. Республикын тусхай дунда һургуулинуудта һурагшадай тоонь мүн лэ олошорхо болоно.

Табанжэл соо Бурят-Монголой Педагогическа ба Багшанарай институдууд 650 ба педагогическа училищанууд 550 һурагшадые бэлдэжэ гаргаха еһотой.

Дүрбэдэхи табанжэл соо хүүгэдэй эмхи зургаануудые улам саашань олошоруулха ба тэдэнэй хүдэлмэриие һайжаруулха хэмжээ-ябуулганууд нилээд ехээр ябуулагдаха еһотой. 1950 ондо хүүгэдэй садуудта 3200 хүүгэд байдаг болохо юм. Үхибүүдэй байшангуудта байха хүүгэдэй тоонь сэрэгэй урда тээхи хэмжээндэ орходоо 3 дахин нэмэхэ байна. Саг үргэлжын хүүгэдэй яслинуудта 5400 һууритай болохо ба сезонно яслинуудта 20 мянган шахуу хүүгэд байлгагдаха болоно.

Табанжэлэй турша соо Улан-Удэ городто нарай хүүгэдэй байшан, хүдөөдэ 100 һууритай хүүгэдэй ясли ба 150 һууритай хүүгэдэй байшан баригдаха юм.

Ажалшан арадай түргэнөөр ургажа байһан культурна эрилтэнүүдые эрхим һайнаар хангаха зорилготойгоор, табанжэлэй түсэб хадаа театрнууд, кино-театрнууд, киноустановогуудай сетинүүдые болон культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые үргэдхэхөөр хараална.

Бурят-Монголой национальна искусство, музыка ба уран зуралгын искусствые саашань хүгжөөхөөр хараалагдана. Национальна кадрнуудые бэлэдхэхэ зорилготойгоор, Бурят-Монголой хүгжэмэй театральна училищын һурагшадай тоо нилээд олон болохо байна. Табанжэл соо училища хадаа 100 шахуу актернууд ба хүгжэмшэдые бэлдэхэ юм.

Улан Удэ городто Бурят-Монголой оперо ба балетын театр бариха, хүдөөгэй хоер кино-театр бариха ба Яруунын аймагта кино-театрай барилга дүүргэхээр хараалагдана.

Киноустановогуудай тоо, хэрбээ 1940 ондо 93 байгаа һаа, 1950 ондо 131 хүртэр олон болохо байна. Аймаг бүхэндэ аймагай центртэй стационарна киноустановогуудһаа гадна, томохон колхозууд ба МТС-үүдтэ хүдөөгэй стационарнууд тогтоогдохо байха юм. Нүүдэл кинонуудай тоонь нилээдгүй ехэ болохо. Киноустановогуудай сетиин олон болохотой хамта, кинофильм харуулга ба тэрэниие харагшадые культурнаар элсүүлгэ һайжаруулагдаха байха юм.

Культурно-гэгээрэлэй бүхы хүдэлмэри нилээдгүй һайжаруулагдаха еһотой. Библиотекэнүүдые, илангаяа хүдөөгэй библиотекэнүүдэй сетиие үргэдхэхэ, тэрэниие номой фондоор хангаха, хүдөөдэхи клубуудай тооe олон болгохо ба тэрэнэй хүдэлмэринүүдые һайжаруулхаар түсэб соо хараалагдана.

Аймагуудай культурын байшангуудта ниитэ-культурна хүдэлмэриие һайжаруулха шухала.

Табанжэл соо аймагуудай дүрбэн шэнэ культурын байшан, хүдөөгэй хоер библиотекэ ба хүдөөгэй хоер клуб баригдаха юм.

Табанжэлэй түсэб соо **арадай элүүрые** хамгаалха талаар ехэхэн программата хүдэлмэри һанаашалагдана. Больница, амбулатори болон республикын эмнэлгын бусад учреждениинүүдэй сетиие үргэдхэхэ ба арад зондо эмнэлгын туһаламжа үзүүлгые, илангаяа хүдөө нютагуудта нилээдгүй һайжаруулхаар хараалагдана.

Республикын элүүрые хамгаалха Министерствын ниитэ ба тусхайта больницануудта, хэрбээ 1940 ондо 1590 койко байгаа һаа, тэрэнь 1950 ондо 2850 хүртэр олон болохо байна.

Улан-Удэ городто нарайлгын гэр бариха, областной больницын хирургическа корпусой барилга эхилхээр һанаашалагдана. Хүдөө нютагуудта 250 койкотой 9 больница, 3 амбулатори ба хүдөөгэй врачуудай байха гэр байрануудай барилга үргэнөөр хэгдэхэ байна.

Элүүрые хамгаалгада табанжэл соо 5400 мянган түхэригэй капитало оруулга, тэрэ тоодо хүдөө нютагуудта барилга хэлгэдэ 3800 мянган түхэриг һомологдоно.

Энэ табанжэл соо эхэнүүдэй ба үхибүүдэй элүүрые хамгаалгада илангаяа ехэхэн анхарал оролдолго гаргагдаха байна.

1950 ондо аймаг бүхэндэ үхибүүдэй ба эхэнэрнүүдэй консультаци, һүнэй кухни бии болгогдохо. Больницануудта ба нарайлгын гэрнүүдтэ түрэлгын койконуудай тоо олошорхо байна. Тэрээнһээ гадна, колхозно нарайлалгын гэрнүүдэй тоо олошоруулагдахаар хараалагдана. Табанжэлэй эсэстэ республикын эгээн томохон 50 колхозууд 2—3 койкотой өөрынгөө нарайлалгын гэртэй болохо юм.

«Аршан» ба «Горячинск» гэжэ курортнуудые гое болбосон болгохо ба үргэдхэхөөр хараалагдана.

Колхозно амаралтын гэрнүүд ба санаторинууд ехээр хүгжэхэ байна.

Эд бараанай эрьесын талаар гүрэнэй ба кооперативна бутархай наймаануудай хэмжээниинь 1950 ондо (1945 ондо үнэ сэнгэй доошоо ороһыень хараадаа абажа) 751 миллион түхэриг хүртэр ехэ болгогдохоор хараалагдана, иихэдээ 1940 онтой сасуулбал эд бараанай эрьесын хэмжээ 30 процент дээшэлхэ юм.

Ниитын эдеэ хоолой эрьесын хэмжээ 1950 ондо 110 миллион түхэригтэ хүргэгдэжэ, 1940 онтой сасуулбал 14 процент ургаха байна.

Ойрын сагта карточна нормоор хангаха ябадалһаа дэлгэрэнгы советскэ худалдаанда шэлжэн оролго болохо байна. Энээнтэй зохилдуулжа, табанжэлэй түсэб соо ниитын үргэн хэрэглэлэй эд бараае үйлэдбэрилэн гаргалгые ехэдхэхэ ба эдеэ хоолой эрхим һайн шанартай продуктнуудые, мүн тэрэшэлэн культурна ба ажахыда хэрэглэгдэхэ эд бараае ехэ болгохоор хараалагдана.

Хүдөө тосхонуудта потребительскэ кооперацинууд хүдөө ажахын эд бараае үргэнөөр худалдаха болоно.

Колхозно худалдаа наймаан саашадаа хүгжэхэ байна. Колхозно дэлгүүр наймаа һэргээн бодхоохо ба болбосон байдалтай болгожо, тэрээн дээрээ тарияашадта хэрэгтэй ажаүйлэдбэриин эд бараае худалдаха ябадал эмхидхэгдэхэ байха юм.

Худалдаа наймаануудай сетиие үргэдхэжэ, худалдаа наймаануудай организацинуудые транспортаар, түхеэрэлгээр ба инвентаринуудаар, мүн тэрэшэлэн мэргэжэлтэй кадрнуудаар хангаха шухала. Ажалшан арадай материальна ба культурна ажабайдалай хэмжээе дээшэлүүлхэ энэ айхабтар ехэ программа соо манай советскэ хүнүүд тухай сталинска анхарал оролдолго эли тодоор харуулагдана гээшэ.

Манай республикын арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбэй гол зорилгонууд ба показательнуудынь иимэ байха юм.

Энэ түсэб хадаа ерэхэ табанжэл соо хэхэ хүдэлмэриимнай бүхы программые барандань үшөөл харуулнагүй гээшэ.

Элидхэл ба хуулиин проект соо ажахын хүгжэлтын үндэһэн показательнууд ба капитальна барилгануудай шухала объектнүүд харуулагдана. Республикын, городуудай ба аймагуудай ажахые хүгжөөхөөр жэл бүхэндэ зохеогдодог түсэбүүд хадаа табанжэлэй түсэбые нарижуулха ба нэмэхэ байна, юундэб гэхэдэ, табанжэлэй түсэбэй зохеолго баталалга хадаа республика соо ажахые хүгжөөхэ ба байгуулха түсэблэлгые зохеолгоор холо дүүрэнэгүй.

Табанжэлэй түсэб ба хуулиин проект соо городууд ба аймагууд бүхэнэй ажахын хүгжэлгэ ба барилганууд тушаа дэлгэрэнгы программа мүн лэ хараалагдаагүй байнабшуу.

Энэнэй удаа тээ Госплан хадаа городуудай ба районуудай түсэблэлгын комиссинуудай хабаадалгатайгаар табанжэлэй түсэбые хаража үзэхэ байха юм.

Нүхэд депутадууд!

1946—1950 онуудта РСФСР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай хуули соо иигэжэ бэшэгдэнэ гэбэл:

«Российска Советскэ Федеративнэ Социалистическэ Республикын составта ороһон автономно республикануудай, автономно областьнуудай болон национальна округуудай арадай ажахые ба культурые али болохоор хүгжөөхэ».

РСФСР-эй Верховно Соведэй энэ заабари хадаа манай автономно республикын арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй шэнэ түсэб соо бүрин түгэс оруулагдаба гээшэ.

Бурят-монгол арадай ажабайдалай интересые дүүрэн харуулһан Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй шэнэ түсэб хадаа манай орон соо ленинско-сталинска национальна политикые бүрин түгэсөөр хэжэ байһаниие эли тодоор харуулна.

Бурят-монголой арадай эрилтэ ба интересүүдтэ манай Коммунистическэ партиин ба Советскэ Правительствын энэ анхарал оролдолгоео гаргаһан ябадалдань, манай автономно республикын ажалшад болбол табанжэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхын тулада ажалай шэнэ хүсэтэ хүгжэлтэ гаргажа, өөһэдынгөө бүхы хүсэнүүдые элсүүлжэ харюусаха байна.

Табанжэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ гээшэ ажаүйлэдбэриин предприяти, МТС-үүдтэ, колхозуудта, барилганууд дээрэ һара бүхэндэ, үдэр бүхэндэ ажахын түсэбэй оперативна даалгабари ба графигые үдэр бүхэндэ дүүргэхэ, һургуули, больница, үхибүүдэй байшанда, ажахын ба советскэ эмхи зургаанууд бүхэндэ эрид шууд ба эмхитэйгээр хүдэлмэреэ хэлгэдэ байна.

Табанжэлэй түсэб хадаа хүдөө ажахыда, ажаүйлэдбэридэ республикынгаа үйлэдбэриин ба социальна культурна барилгануудта Министерствонүүдэй, республиканска управлениинүүд ба ведомствонүүдтэ, мүн тэрэшэлэн аймагай ба сельскэ Соведүүдтэ хүтэлбэри үгэлгые эрид шууд һайжаруулхые бидэнэрые уялгална. Табанжэлэй түсэбые ажахын һалбаринууд бүхэндэ, предприяти, МТС ба колхозууд бүхэндэ үгэ дуугүйгөөр дүүргэхын тулада манай эндэхи нютагуудай ресурснууд болон резервнүүдые дүүрэн хэрэглэхэ ябадалые бидэнэр хангаха еһотойбди.

Манай алдарта Коммунистическэ (большевигүүдэй) партиин шалгагдамал хүтэлбэри доро. Агууехэ Сталинай ударидалга доро, манай советскэ Эхэ ороной бүхы арадуудтай нягта хани барисаатайгаар, Бурят-Монголой ажалшад хадаа шэнэ табанжэлэй түсэбые дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ ябадалые хангаха байна.

Комсомольско-залуушуулай воскресник

ВЛКСМ-эй Бурят-Монголой обкомой тогтоолой ёһоор ВЛКСМ-эй Яруунын айком гүрэндэ таряа тушаахада ба тарияа хуряалгада колхозуудта туһаламжа үзүүлхын тула комсомольско воскресник сентябриин 15-да соносхоһон байгаа.

Энэ воскреснигые колхозууд бүхэндэ эмхидхэхын тула комсомольско эхин организацинуудта ВЛКСМ-эй айкомой тусхай түлөөлэгшэд эльгээгдэһэн юм.

Сосново-Озерскын сомоной «Улаан Ярууна» гэжэ колхозой комсомолецууд нүхэр Дондоковагай хүтэлбэри доро тус воскреснигые жэшээтэ һайнаар эмхидхэбэ. Тус колхозой комсомолецууд 10 гаран центнер овес сэбэрлэжэ, хатааһан байна. Гадна, комсомольско залуушуулай тусхай улаан ашаа эмхидхэжэ, 30 гаран центнер тарияа тушаалгын пунктда абаашаа. Тэрэшэлэн «Улаан-Туяа» гэжэ колхозой 27 комсомолецууд ба залуушуул воскреснигтэ хабаадалсажа, колхоздоо нилээд туһаламжа үзүүлбэ. Эдэнэр 45 центнер тарияа сэбэрлэжэ, 30 километртэ байһан тушаалгын пунктда абаашаһан байна. Мүн Комсомольско сельсоведэй Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоздо 45 комсомолецууд ба һурагшад воскреснигтэ хабаадалсажа, 1 гектар хартаабха малтаһан ба 40 га газарта тарияа бооһон байна.

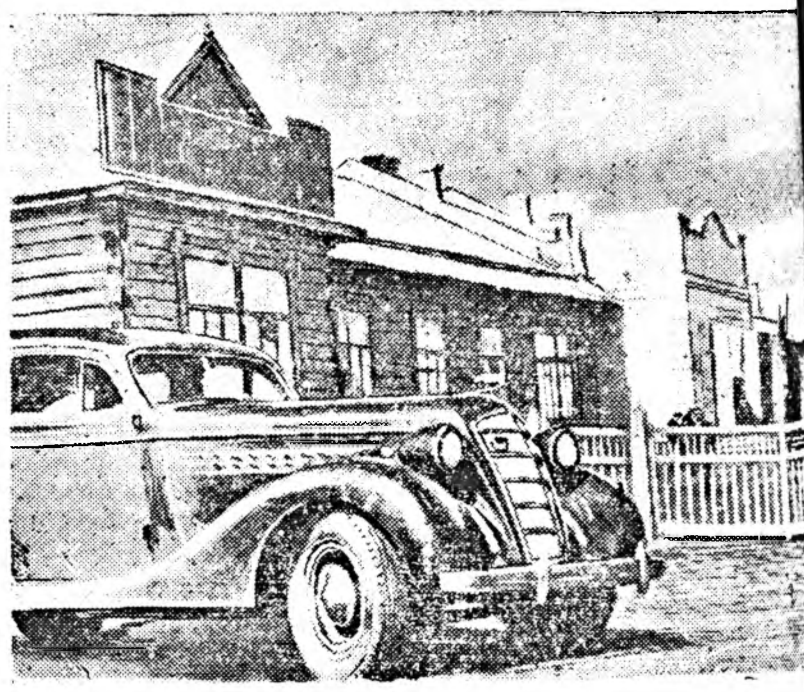
Д. ЦЫДЕНОВ.

Хүүгэдэй садууд үбэлдэ бэлэн

Бурят-Монгол АССР-эй гэгээрэлэй Министерствын дэргэдэхи Улан-Удын хүүгэдэй садуудай коллективүүд үбэлдэ һайнаар бэлдэжэ байна. Энэ жэлдэ Улан-Удэдэ хамта дээрээ хүүгэдэй 11 садууд хүдэлмэрилхэ юм. Мүнөө эдэ садуудай гэр байшангууд дулаалагдажа ба заһабарилагдажа дүүргэгдэв. Түлеэ залһань 70 процент зөөжэ асарагданхай.

Гадна худалдаа-наймаанай Министерство 41 тонно хартаабха ба овощь тус садуудай фонддо үгэбэ.

Е. ПАХУТОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Джидокомбинадай управлениин байшан.
О. Зеккин

Аймагуудай газетэнүүдһээ

ШЭН ГАБЬЯАТА АЖАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Кударын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Баярбиликтуев СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй даалгабаряар Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүү колхознигуудта «1941—45 онуудта Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда хэһэн шэн габьяата ажалай түлөө» гэһэн медальнуудые һаяхан барюулба. Гүрэнэй дээдэ шанда түрүү колхознигууд нүхэд Цыретор Жапов, Намит Занов, Тудуп Жаргалов, Ганжуров, Дашанима Аюше бусад, хамта дээрэ 66 хүн тэһэн байна. Удаань шанда шэд үгэ абажа хэлэхэ парти ба правительствода, Сталинда баясхалан хүргэжэ гээд саашадаа ажалай бүри амжалтануудые туйлахабди мэдүүлһэн байна.

«Кударинский кол...»

80 КИЛОГРАММ КОЛОС ТҮҮБЭД

Байкало-Кударын аймагай Шерашевска эхин һургуулиин пионернүүд ба һурагшадай уряалаар Кударын аймагай Ивановска эхин һургуулиин пионернүүд ба һурагшад нүхэр Хомяковагай хүтэлбэри доро «Красный строитель» гэжэ колхозой поли дээрэһээ колос түүнэ. һаяхан тус һургуулиин 35 шад 8 гектар талмай дээрэ килограмм колос түүжэ тушааба.

Колхоздо иимэ туһаламжа һэндэнь «Красный строитель» колхозой правлени Ивановска гуулиин багшанар ба һура баясхалан хүргөө.

ФОТОГРАФИТАЙ БОЛОБО

Тарбагатайн аймагай промкомбинат һаяхан фотографи нээбэ. Энэ фотографи болбол аймагай ажалшадай захяагаар элдэб янза карточкануудые хааха бай...

«По...»

„Информационный бюллетень" хэблэгдэжэ гараба

БМАССР-эй Финансын Министерствын «Информационно бюллетениин» нэгэдэхи номер энэ оной сентябриин 10-да хэблэгдэжэ гараба.

Информационно бюллетениин хуудаһануудта финансын органуудай шухала асуудалнууд—бюджет дүүргэлтэ, налог таталга, гүрэндэ олзо оруулга, гүрэнэй страховани, нөөсэлгэ ба бусад асуудалнууд толилогдоһон байна. Тэрээнтэй хамта «Информационный бюллетень» соо финансын ор... хүдэлмэридэ байгаа дутуу... нууд тушаа большевистскэ... жэлэл үргэнөөр дэлгэ... ажалшан арадай эрилтэдэ... салгагүй хоёрог нобшо ха... усадхаха зорилгонууд та... байха юм.

«Информационный бюл...» һара соо хоёр дахин гар... байна.

Релакцида ерэһэн бэшэг

Нэрээ гутаһан налоговой агент

Хэжэнгын аймагай Чесаный сомондо налоговой агентаар Дондок Бадмаев гэгшэ хүдэлмэрилдэг юм.

Тус сомоной Сталинай нэрэмжэтэ хүдөө ажалай артелиин член, үндэр наһатай үбгэн Ш. Ринчинов гэгшэ Эсэгэ оронойнгоо аюулда ороод байхада жэл бүридэ 25 мянган түхэригһөө 50 мянган түхэригтэ хүртэр сэрэгэй облигацинуудые захижа, өөрынгөө нөөсэлгэһөө сэбэр мүнгэ гүрэндөө үгэдэг байгаа һэн.

Тиихэдэ налоговой агент Бадмаев энэ патриодой захиһан облигацинуудые асаржа үгэхэдөө, тэрээнһээнь 4 мянган түхэригэй облигацинуудые урьһаар гэжэ абаһа юм.

Теэд Бадмаевһаа хэдэн эриһэнэйнь һүүлдэ энэ үбгэ... ээ үнинэй хэдэн дахин шал... ороһон 2 мянган гаран т... облигаци асараад, һанаагы... руулаа ха.

Иимэ «аргаар» нүхэр Б... үшөөшье хэдэн колхознигуу... хиһан урьһаламжые үбэр... байха юм.

Ушар иимэһээ нүхэр Ба... «ажал-ябуулгые» элирүүлжэ... лиин хэмжээндэ хабаадуулха... тэй.

Ц. БА...

Сүүдэй зал сооһоо

Муу шанартай эдеэ хоолой зүйл үйлэдбэрлэгшэд сүүдлүүлэгдэбэ

Бурят-Монгол АССР-эй Верховно сүүд Улан-Удын Горпищекомбинадай директорээр байһан **Киреевэй** ба техноругаар байһан **Погосткиной** гэмтэ хэрэгые хараба. Энэ хоер тус предприятида хүдэлмэрилхэ зуураа, продукциие ехээр үйлэдбэрилгын уялгата стандартые эбдэһэн байгаа.

1946 оной апрель, май, июнь һарануудай туршада Горпищекомбинат 20.898 килограмм «крекер» гэжэ стандартна бэшэ печени үйлэдбэрилбэ. Тус печенинүүдэнь 8 процент шиигтэй байха аад, 17 процент хүртэр шиигтэй байба. Тиимэ шииг ехэтэй 6391 килограмм печени май һара соо худалдагдаһан ба үлэгшэ 14,5 тоннонь склад соогоо гуташаһан байба. Погосткин ба Киреев хоёр гүрэниие ба арад зониие мэхэлхын тула «крекер» гэжэ печениие тогтоогдомол хэбһээнь зузаанаар бариха гэжэ захирһан юм. Тиимэ ушарһаа бариһан печенинь хүсэд болонгүй, шииг ехэтэйгээр гаража, хүндэ шэгнүүртэйгээр худалдагдадаг байһаниинь элирүүлэгдэбэ.

Энэ гэмтэ ябадалыень тус... бинадай үйлэдбэрилгые ... Бахматова ба мастер Ефимо... шэдэй стандартна бэшэ прод... үйлэдбэрилхэгүйбди гэхэд... сэбөө түргэнөөр дүүргэхэ ... бидэнэр 1945 ондо баһал ... дукци үйлэдбэрилэгшэ һэмд... гэжэ үнгэрэгшэ һэн» гэжэ ... харюусаһан байгаа.

СССР-эй Верховно ... Президиумэй 1940 оной ... 10-ай Указые хазга... жа, продукци үйлэдбэр... тогтоогдомол стандартые ... ба муу шанартай эдеэ хоолой ... тэдэнэй үйлэдбэрилжэ бай... рыень гүрэндэ эсэргүү хосо... далтай ядлаар сэгнэжэ, Бур... гол АССР-эй Верховно сүүд... киниие 6 жэлдэ, Киреевые ... эрхыень хаһажа, эд зөөринь ... фискацилха гэһэн шийд... гарһаба. Гадна, гүрэндэ ... хэһэн 16 мянган түхэригые ... түлүүлхэ гэжэ шиидхэбэ.

Харюусалгата редактор
Ц. Д. ДАМДИНЖА...

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС. Улан-Удэ Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора—23, ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской жизни сельского хозяйства—3-23 (2 зв.), культуры и быта, промышленности и транспорта—4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (в зв.); об'явлений—2-64 (2 зв.).

Н—00708. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР тираж 1...